

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LAPIN ELY-KESKUKSEN YMPÄRISTÖNSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

4.3.2024

Sisällys

1	Johdanto.....	4
2	Alueen ympäristöolot ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot.....	6
3	Valvonnan organisointi ja voimavarat.....	10
4	Tietojärjestelmät.....	12
5	Valvonnan tavoitteet ja tehtävät.....	12
6	Valvonnan maksullisuus.....	14
7	Lausunnot.....	15
8	Muutoksenhaku.....	16
9	Ympäristönsuojelulain valvonta.....	16
9.1	Valvontaviranomaiset.....	16
9.2	Ympäristöluvanvaraisten toimintojen valvonta.....	17
9.2.1	Valvontakohteet.....	17
9.2.2	Riskinarviointi ja valvontaluokat.....	18
9.2.3	Valvontaohjelman laatiminen.....	20
9.2.4	Määräaikaistarkastukset ja muut tarkastukset.....	21
9.2.5	Tarkkailusuunnitelmat, määräaikaishavainnot ja selvitykset.....	21
9.2.5.1	Tarkkailusuunnitelmat.....	22
9.2.5.2	Määräaikaishavainnot.....	22
9.2.6	Häiriötilanteet, poikkeukselliset tilanteet ja onnettomuudet.....	22
9.3	Yleiseen ilmoitusmenettelyyn kuuluvien toimintojen valvonta.....	23
9.4	Ympäristönsuojelulain mukaisten ilmoitusten käsittely ja valvonta.....	24
9.4.1	Eräiden jätteiden hyödyntäminen maarakentamisessa.....	24
9.4.2	Melua ja tärinää aiheuttava tilapäinen toiminta.....	25
9.4.3	Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamista koskevat ilmoitukset.....	25
9.4.4	Poikkeuksellista tilannetta luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa ja rekisteröitävässä toiminnassa koskeva ilmoitus.....	26
10	Jätelain valvonta.....	27
10.1	Valvontaviranomaiset.....	27
10.2	Jätelain huomioiminen ympäristöluvanvaraisten toimintojen valvonnassa.....	27
10.3	Tarkastukset ja tarkastussuunnitelmat.....	27
10.4	Jätteenkuljettajien ja -välittäjien rekisteröinti ja valvonta.....	28
10.5	Kansainvälisten jätesiirojen valvonta.....	29
11	Kemikaalilain ja haitallisten aineiden päästöjen valvonta.....	30
12	Merenkulun ympäristönsuojelulain valvonta.....	31
13	Maa-aineslain valvonta.....	32

13.1	ELY-keskuksen maa-aineslain mukaiset tehtävät	32
13.2	Maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain yhteiskäsittelyluvat	32
14	Vesilain valvonta	32
14.1	Valvonnan kohdentaminen ja valvontaviranomaiset.....	32
14.2	Vesilain mukainen ilmoitusmenettely ja luvan tarpeen harkinta.....	33
14.3	Vesilupien valvonta ja vesilain laillisuusvalvonta	34
15	Yleisöilmoitukset.....	36
16	Hallintopakkomenettely ja tutkintapyyntö	36
16.1	Hallintopakko.....	36
16.2	Tutkintapyyntö.....	39
17	Viranomaisyhteistyö ja tiedottaminen.....	40
17.1	Viranomaisyhteistyö	40
17.2	ELY-keskusten keskitetyt tehtävät ja erikoistumistehtävät	42
17.3	Tiedottaminen ja viestintä	42

Liitteet

Liite 1: Yhteenvedotaulukko Lapin ELY-keskuksen valvomista kohteista

1 Johdanto

Ympäristövalvonnan¹ tavoitteena on varmistaa, että toiminnot, joista saattaa aiheutua ympäristön pilaantumista, noudattavat ympäristölainsäädäntöä sekä viranomaisten myöntämiä lupia ja antamia määräyksiä. Valvonnalla seurataan lisäksi toiminnan aiheuttamia ympäristövaikutuksia sekä toiminnassa ja toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia. Valvonnalla tarkoitetaan toimenpiteitä, joita valvontaviranomainen tekee lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen edistämiseksi ja varmistamiseksi. Lapin ELY-keskus valvoo toimialueellaan PohjoisSuomen aluehallintoviraston (AVI) myöntämiä ympäristö- ja vesilupia.

Tavoitteena on, että valvonta on suunnitelmallista ja keskittyy ympäristövaikutuksiltaan merkittäviin toimintoihin ja tehtäviin. **Ympäristönsuojelulain** ([527/2014](#), jäljempänä YSL) 168 §:n mukaan valtion valvontaviranomaisen eli ELY-keskuksen on laadittava alueelleen valvontasuunnitelma ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa varten sekä valvontaohjelma luvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muusta säännöllisestä valvonnasta. Valvontasuunnitelma antaa kokonaiskuvan valvontaviranomaisen tehtävistä, kun taas valvontaohjelmassa esitetään laitos²- ja kohdekohtaiset valvontatoimet ohjelmakauden (yleensä kalenterivuosi) aikana.

Valvontasuunnitelma tulee tarkistaa säännöllisesti ja siinä on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista (YSL 168 §). Suunnitelmassa on myös kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Ympäristönsuojelulain lisäksi valvontasuunnitelman sisältövaatimuksista on säädetty ympäristönsuojeluasetuksen ([713/2014](#), jäljempänä YSA) 28 §:ssä.

YSA 28 § Valvontasuunnitelma

Ympäristönsuojelulain 168 §:ssä tarkoitetussa valvontasuunnitelmassa on oltava:

- 1) yleisuuntoinen arvio ympäristön pilaantumisen riskeistä suunnitelmaan kuuluvalla alueella;*
- 2) tieto viranomaisen valvontavastuulle kuuluvista luvanvaraisista, ilmoituksenvaraista ja rekisteröitävistä toiminnoista luettelona tai erillisenä sähköisenä rekisterinä;*
- 3) kuvaus menettelystä valvontaohjelman laatimiseksi;*
- 4) tieto siitä, miten ympäristöriskien arviointi tehdään, mitä perusteita siinä käytetään ja miten se ohjaa valvontaohjelman laatimista ja valvontaa;*
- 5) tieto siitä, käytetäänkö määräaikaistarkastusten järjestämisessä otantamenettelyä, miltä osin otantaa käytetään ja mitkä ovat otannan laatimisen perusteet;*
- 6) kuvaus ympäristönsuojelulain 169 §:n mukaisten tarkastusten vireilletulosta ja käytöstä; jos viranomaisella ei ole asiasta tarkempaa ohjeistusta, viittaus ympäristönsuojelulain 169 ja 186 §:n mukaisiin menettelyihin on riittävä;*
- 7) tieto valvonnan voimavaroista henkilötyövuosina ja muina valvontaa kuvaavina tunnuslukuina;*
- 8) kuvaus viranomaisten välisestä yhteistyöstä valvonnassa.*

¹ Ympäristövalvonnalla tarkoitetaan tässä valvontasuunnitelmassa ympäristölainsäädännössä määriteltyä valvontaa.

² Laitos-termi on yleiskäsite ja tarkoittaa tässä valvontasuunnitelmassa valvontakohteita yleensä, myös esimerkiksi kaatopaikkoja, turvetuotantoalueita, eläinsuojia ym., joissa ei ole varsinaista laitosta.

Tämä valvontasuunnitelma on tehty ELY-keskusten yhteiselle valvontasuunnitelman mallipohjalle ja se korvaa Lapin ELY-keskuksen edellisen vuonna 2022 laaditun valvontasuunnitelman. ELY-keskukset voivat laatia omat valvontasuunnitelmansa ELY-keskusten yhteiselle valvontasuunnitelmapohjalle, jossa valvontasuunnitelmille on laadittu yhtenäinen runko ja sisältö siltä osin kuin toimintatavat ovat yhtenäiset. Kukin ELY-keskus kirjaa valvontasuunnitelmapohjalle omaa toimintaansa ja toiminta-alueensa koskevat tiedot. Valvontasuunnitelmapohjan tarkoituksena on kehittää ja tehostaa sekä myös yhtenäistää ELY-keskusten tekemää ympäristölainsäädännön valvontaa. Valvontasuunnitelma on tarkoitettu valvontaviranomaisen lisäksi tiedoksi muille viranomaisille, erityisesti kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille, pelastusviranomaisille, Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle (Tukes) sekä aluehallintoviraston ympäristöluvat- ja työsuojeluvastuualueille. Valvontasuunnitelma on myös tärkeä kanava jakaa tietoa ELY-keskuksen ympäristönsuojeluyksikön valvonnasta muille sidosryhmille, kuten kansalaisille ja toiminnanharjoittajille.

ELY-keskus laatii valvontasuunnitelman perusteella vuosittain valvontaohjelman, joka ohjaa käytännön valvontatyön järjestämistä. Ympäristönsuojelulain 168 §:n mukaan valvontaohjelmassa on oltava tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista. Valvontaohjelman sisältövaatimuksista on säädetty lisäksi ympäristönsuojeluasetuksessa (YSA 30 §). Valvontaohjelman laadinta perustuu kohteiden riskinarviointiin.

Ympäristönsuojelulain lisäksi myös **jätelaki** ([646/2011](#), jäljempänä JL) sisältää veloitteen suunnitelmallisen valvonnan järjestämiselle. Jätelain 124 §:n mukaan toimivaltaisen valvontaviranomaisen on tarkastettava säännöllisesti sellaiset laitokset, joiden toiminnassa harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä, syntyy vaarallista jätettä, harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä, toimitaan jätteen välittäjänä tai toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja. Jätteenkäsittelytoiminnoilla on pääsääntöisesti ympäristöluvat, joten nämä toiminnot on katettu ympäristönsuojelulain mukaisessa valvontasuunnitelmassa, samoin kuin ne ympäristölupavelvolliset toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä. Valvontaviranomaisen on laadittava edellä mainittujen toimintojen tarkastuksia ja muuta valvontaa varten suunnitelma, jos niihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja (JL 124 §). ELY-keskuksen on laadittava suunnitelma myös jätteen ammattimaisen kuljettamisen ja jätteen välittämisen valvontaa varten (JL 124 §).

Valtion valvontaviranomaisen tehtäviin kuuluu myös muiden lakien, mm. **vesilain** ([587/2011](#), jäljempänä VL), **kemikaalilain** ([599/2013](#), jäljempänä KemL), **merenkulun ympäristönsuojelulain** ([1672/2009](#), jäljempänä MYSL) ja **maa-ainelain** ([555/1981](#), jäljempänä MAL) mukaista valvontaa. Tämä valvontasuunnitelma kattaa ympäristönsuojelulain ja jätelain lisäksi edellä mainittujen lakien mukaisen ELY-keskuksen toimivaltaan kuuluvan valvonnan. Lisäksi ELY-keskuksissa tehdään muun muassa luonnonsuojelulain (1096/1996) ja vesihuoltolain (119/2001) mukaista valvontaa, mutta niitä ei käsitellä tässä suunnitelmassa.

Valvontasuunnitelman laadinnassa on huomioitu ympäristöministeriön julkaisema Ympäristövalvonnan ohje (Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2016) sekä Ympäristönsuojelulainsäädännön laillisuusvalvontaopas 2014 (Ympäristöhallinnon ohjeita 9/2014, jäljempänä laillisuusvalvontaopas). Ympäristövalvonnan ohjeessa käsitellään valvonnan periaatteita ja määritellään, milloin valvontaviranomaisen tulisi ryhtyä hallinnollisiin ja oikeudellisiin toimiin valvontatehtäviä hoitaessaan. Ohjeessa käsitellään lisäksi ympäristövalvonnan kannalta keskeisimpiä säädöksiä ja kuvataan erityislakien soveltamistilanteita. Laillisuusvalvontaoppaan tarkoituksena on puolestaan selvittää ja esittää toimintamalleja valvontaviranomaisen käytössä olevien valvontakeinojen soveltamiseen.

Ensisijainen vastuu valvonnasta ja sen suunnittelusta kuuluu Lapin ELY-keskuksessa ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen ympäristönsuojeluyksikölle. Valvontasuunnitelman ja -ohjelman hyväksyy ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen johtaja ympäristönsuojeluyksikön päällikön esittelystä.

Valvontasuunnitelma on tarkistettava säännöllisesti ja valvontaohjelma on pidettävä ajan tasalla (YSL 168 §). Jätelain mukainen suunnitelma on arvioitava uudelleen vähintään joka kolmas vuosi ja saatettava tarpeen mukaan ajan tasalle (JL 124 §). Myös muiden ELY-keskusten valvontavastuuseen kuuluvien substanssilakien tuloksellinen ja tehokas valvominen edellyttävät ajantasaista ja tarkistettua valvontasuunnitelmaa. ELY-keskusten yhteisen valvontasuunnitelmapohjan ajantasaisuus tarkistetaan kolmen vuoden välein. Suunnitelmapohja päivitetään tarvittaessa tätäkin useammin esim. lainsäädäntömuutosten sitä edellyttäessä. ELY-keskukset tekevät omaa toimintaansa koskevat muutokset omiin valvontasuunnitelmiinsa. Suunnitelmapohjan tarkistamis- ja päivitystyöryhmään valitaan kultakin neljältä AVI-alueelta yksi ELY-keskuksen edustaja. Menettelyllä pyritään takaamaan valvontasuunnitelmien valtakunnallinen yhtenäisyys.

2 Alueen ympäristöolot ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot

Lapin (kuva 1.) 176 134 asukkaan väestö keskittyy Rovaniemen (65 285 asukasta, vuonna 2023) ja Kemian, Kemianmaan ja Tornion seuduille (48 073 asukasta, vuonna 2023). Teollisen toiminnan painopiste on Kemi-Tornion alueella sekä kaivannaisteollisuuden vaikutuksen kohteena olevilla alueilla Sodankylässä ja Kittilässä. Kemi-Tornion alueelle sijoittuvat mm. Kemian Ajoksen ja Tornion Rönttän satamat kemikaali- ja polttoainevarastointeen, Metsä Fibre Oy:n biotuotetehdas, Outokumpu Oy:n jaloteräs- ja ferrokromitehtaat, Outokumpu Oy:n kromi kaivos ja Veitsiluodon teollisuusalue. Muista merkittävistä teollisuusalueista mainittakoon Kemijärven Stora Enso Oy:n lakkautettu tehdasalue.

Lentoasemia on viisi ja niiden toiminta on Lapin matkailubuumiin myötä vilkastunut merkittävästi mm. Rovaniemellä ja Kittilässä. Merkittävimmät energiantuotantolaitokset sijaitsevat Rovaniemellä, Kemissä, Torniossa ja Kemijoen vesistöissä. Tuotannossa olevat tuulivoimalat ovat keskittyneet lähinnä Tornio-Simo akselille ja vyönä Posiolta Kemijärven ja Sodankylän kautta Muonioon.

Malminetsintä on Lapissa nykyisin hyvin intensiivistä ja keskeisiä kaivoshankkeita on suunnitteilla Ranualla (Suhanko), Savukoskella (Sokli), Sodankylässä (Sakatti, Pahtavaara ja Inkkari), Kolarissa (Hannukainen) ja Ylitorniolta (Rajapalot). Koneellinen kullankaivu on keskittynyt Inarin kuntaan Ivalojoen ja Lemmenjoen alueille. Lemmenjoen alueella koneellinen kullanhuuhtonta on päättynyt 2020. Maisemointeja alueella on jatkettu vielä vuonna 2023. Tällä hetkellä koneellista kullankaivua harjoitetaan 68 kohteessa.

Turvetuotanto on keskittynyt Simojoen vesistöalueelle sekä Kemijoen ja Tornionjoen alajuoksulle. Turpeen kokonaistuotantoala on Lapissa noin 5 000 ha. Lapin ELY-keskus valvoo 51 turvetuotantoaluetta. Turvetuotantoa ollaan tällä hetkellä ajamassa alas, mikä tulee näkymään niin turvetuotannon kuin energiantuotannon valvonnassa.

Kalankasvatuksen tuotanto Lapissa on alentunut verrattuna 1990-luvun vaihteeseen. Lapin ELY-keskuksen valvonnassa on nykyään 38 kalankasvatustilaa.

Maatilojen lukumäärä on laskenut tasaisesti koko 2000-luvun ajan. Samanaikaisesti keskimääräinen tilakoko on kuitenkin kasvanut ja tuotanto keskittynyt Etelä-Lapin alueelle. Suurin osa eläinsuojista siirtyi lainsäädännön muutoksen myötä vuonna 2019 kuntien valvottavaksi. ELY-keskus valvoo kahta suurta maidontuotantolaitosta/eläinsuojaa.

Lapissa on kaksi toiminnassa olevaa yhdyskuntajätteen keskuskäsitelypaikkaa (Rovaniemi ja Tornio), joista Rovaniemi on nyt sulkemisprosessissa. Suuressa osassa Lappia hoidetaan yhdyskuntien jätehuoltotehtäviä kuntien välisenä yhteistyönä. Alueella toimii kolme ylikunnallista jätehuoltoyhtiötä; Perämeren Jätehuolto Oy (Kemi, Tornio, Ylitornio, Keminmaa ja Tervola), Napapiirin Residuum Oy (Rovaniemi, Pello ja Ranua) ja Lapin Jätehuolto kuntayhtymä Lapeco (Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kittilä, Muonio, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski, Sodankylä). Kolari tekee yhteistyötä Perämeren Jätehuolto Oy:n kanssa, Utsjoen kunta Lapin jätehuolto kuntayhtymän kanssa, Posio Kuusamon kaupungin kanssa sekä Simo suoraan oululaisen jäteyhtiö Kiertokaari Oy:n kanssa.

Vuosien 2012-2017 seuranta-aineiston perusteella Lapin jokien pituudesta noin 90 % ja järvien pinta-alasta n. 80 % on hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa. Perämeren rannikkoalueet ovat tyydyttävässä ekologisessa tilassa. Pintavesien tilaa ovat heikentäneet vesistöjen rakentaminen, ojitukset, säännöstely sekä piste- ja hajakuormitus etenkin Kemijoen ja Tornionjoen vesistöjen alaosilla. Huomattava osuus ihmistoiminnasta sisävesiin tulevasta laskennallisesta fosfori- ja typpikuormituksesta tulee hajakuormituksena maa- ja metsätaloudesta sekä haja- ja loma-asutuksesta. Maatalouden fosfori- ja typpitaseet ovat laskeneet Lapissa kymmenen viime vuoden aikana. Teollisuuden ja yhdyskuntien fosforikuormituksen väheneminen vesiin on tasaantunut ja pysytellyt samalla tasolla viime vuodet. Teollisuuden typpikuormitus on viime vuosina lisääntynyt kaivosteollisuuden kasvun myötä.

Lapin ELY-keskuksen alueella olevat PIMA-kohteet ovat suurimmilta osin öljyllä ja raskasmetalleilla pilaantuneita kohteita. Öljypilaantumia ovat aiheutuneet pääsääntöisesti polttonesteiden jakelutoiminta ja vanhat käytöstä poistetut öljysäiliöt. Raskasmetallipilaantumiset on aiheuttanut pääsääntöisesti vanha teollinen toiminta. Lapin alueella pilaantuneen maan kohteet sijoittuvat suurilta osin Rovaniemen, Kemin ja Tornion alueille. Pohjavesialueiden syrjäisten sijaintien takia Lapin alueella on suhteellisen vähän pilaantuneita kohteita luokitetuilla pohjavesialueilla.

PIMA-asioiden edistämiseen ja valvontaan liittyy myös maaperän tietojärjestelmän (MATTIrekisterin) ylläpito. Tähän liittyen päivitetään tietojärjestelmässä jo olemassa olevien kohteiden tietoja sekä tallennetaan järjestelmään uusia tietoon tulleita ja potentiaalisia PIMA-kohteita. Lapin ELY-keskuksen alueella on Maaperän tilan tietojärjestelmän (MATTI) mukaan yhteensä 1 369 aktiivista kohdetta. Kohteista 623:ssa toiminta jatkuu (toiminnan tila = toimiva) ja 746 kohteessa toiminta on loppunut (toiminnan tila = lopetettu). Kohteet lajiluokittain Lapin alueella seuraavasti: arviointitarve (170 kpl), ei puhdistustarvetta (125 kpl), ei puhdistustarvetta nykyisellä maankäytöllä (196 kpl), puhdistustarve (5 kpl), selvitystarve (230 kpl), toimiva kohde (623 kpl) ja tyhjä (20 kpl).

Valvonnassa priorisoidaan erityisesti pohjavesialueilla ja herkän maankäytön alueilla sijaitsevat puhdistuskohteet. Päätökseen perustuvaa puhdistamista valvotaan ennakkoneuvotteluilla ja tarkastuskäynneillä. Puhdistettavilla kohteilla pyritään tekemään ainakin aloituskokous ja lopputarkastus. Lisäksi tarkastetaan ja hyväksytään resurssien sallimissa rajoissa puhdistuksen tarkkailu- ja jatkotoimenpidesuunnitelmia, loppuraportteja, tutkimussuunnitelmia, riskinarviointoja ja pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arviointiraportteja sekä käsitellään kunnostamiseen liittyviä hallintopakkoasioita.

Lapin ELY-keskuksen alueella on lisäksi vanhoja kaivosalueita, joista kaksi on tällä hetkellä aktiivisesti mukana Kajak-hankkeessa. Kyseiset kohteet ovat Kärvasvaara ja Raajärvi Kemijärvellä, joissa meneillään on seuranta- ja selvitysvaihe. Kajak-hankkeen toteutuksesta vastaa Pirkanmaan ELY-keskus.

Metsäojitusten määrä on Lapin alueella laskenut viime vuosina huomattavasti. Vuonna 2017 Lapin ELY -keskus sai 99 vesilain mukaista ojitusilmoitusta metsä-/kunnostusojituksiin liittyen. Vuonna 2021 vastaava määrä oli 38 ilmoitusta. Ojitushankkeet keskittyvät pääosin Lounais-Lapin alueelle, jossa esiintyvät happamat sulfaattimaat muodostavat riskin vesistöjen happamoitumiselle. Toiminnanharjoittajat ovat kuitenkin tiedostaneet mahdolliset riskit hankkeiden toteutuksen yhteydessä. Tulevaisuudessa yksityismetsien rahoitustuen muuttuminen todennäköisesti pienentää ojitushankkeiden määrää entisestään metsäpuolella.

Kemijoen vesistöalue on Lapin suurin ja Suomen toiseksi suurin vesistöalue, ja sen pääuoma on säännöstelty lukuun ottamatta koskiensuojelulailla suojeltua Ylä-Kemijokea. Pääuomaa säännöstellään Kemijärveltä Perämerelle yhteensä 8 voimalaitoksella. Kemijärven yläpuolella Pelkosenniemellä Kemijokeen laskevaan Kitiseen on rakennettu 7 voimalaitosta. Kitiseen johdetaan vettä Euroopan unionin suurimmista tekojärvistä Lokasta ja Porttipahdasta. Kemijärven ja Rovaniemen välisellä Kemijoen osalla säännösteltyjä sivuvesistöjä ovat Raudanjoen, Vanntausjoen, Kaihuanjoen ja Juotasjoen vesistöt. Kemijoen suurin sivujoki Ounasjoki on suojeltu voimalaitosrakentamisella erityissuojelulailla. Kemijoen vesistöalueen lisäksi Lapissa säännöstellään Tornion-Muonionjoen vesistöalueeseen kuuluvaa Tengeliönjoen vesistöä sekä Paatsjoen vesistöalueella Inarijärveä ja Rahajärveä. Lapissa vesivoimalaitoksia on yhteensä 25 kappaletta, jotka muodostavat teholtaan Suomen rakennetusta vesivoimasta noin 40 %. Säännösteltyjä järviä 24 kappaletta ja tekojärvä 3 kappaletta.

EU:n vuonna 2007 säädetty tulvadirektiivi velvoittaa jäsenvaltiot arvioimaan tulvariskinsä ja määrittämään merkittävien tulvariskien alueet sekä laatimaan näille alueille tulvakartat ja tulvariskien hallintasuunnitelmat. Suomen tulvariskilainsäädäntö saatettiin yhdenmukaiseksi EU:n tulvalainsäädännön kanssa vuonna 2010 voimaan tulleella lailla tulvariskien hallinnasta (620/2010) ja valtioneuvoston asetuksella tulvariskien hallinnasta (659/2010). Lain mukaan ELY-keskusten tehtävänä on edistää tulvasuojelua ja muita tulvariskien hallintaa parantavia toimenpiteitä. Lapissa merkittäviksi tulvariskialueiksi on nimetty Kemijoen vesistöalueella Rovaniemen kaupunki, Kittilän kirkonkylä sekä Kemijärven kaupunki, Tornion-Muonionjoen vesistöalueella Tornion kaupunki, Paatsjoen vesistöalueella Ivalon taajama ja rannikkoalueella Kemijoen kaupunki.

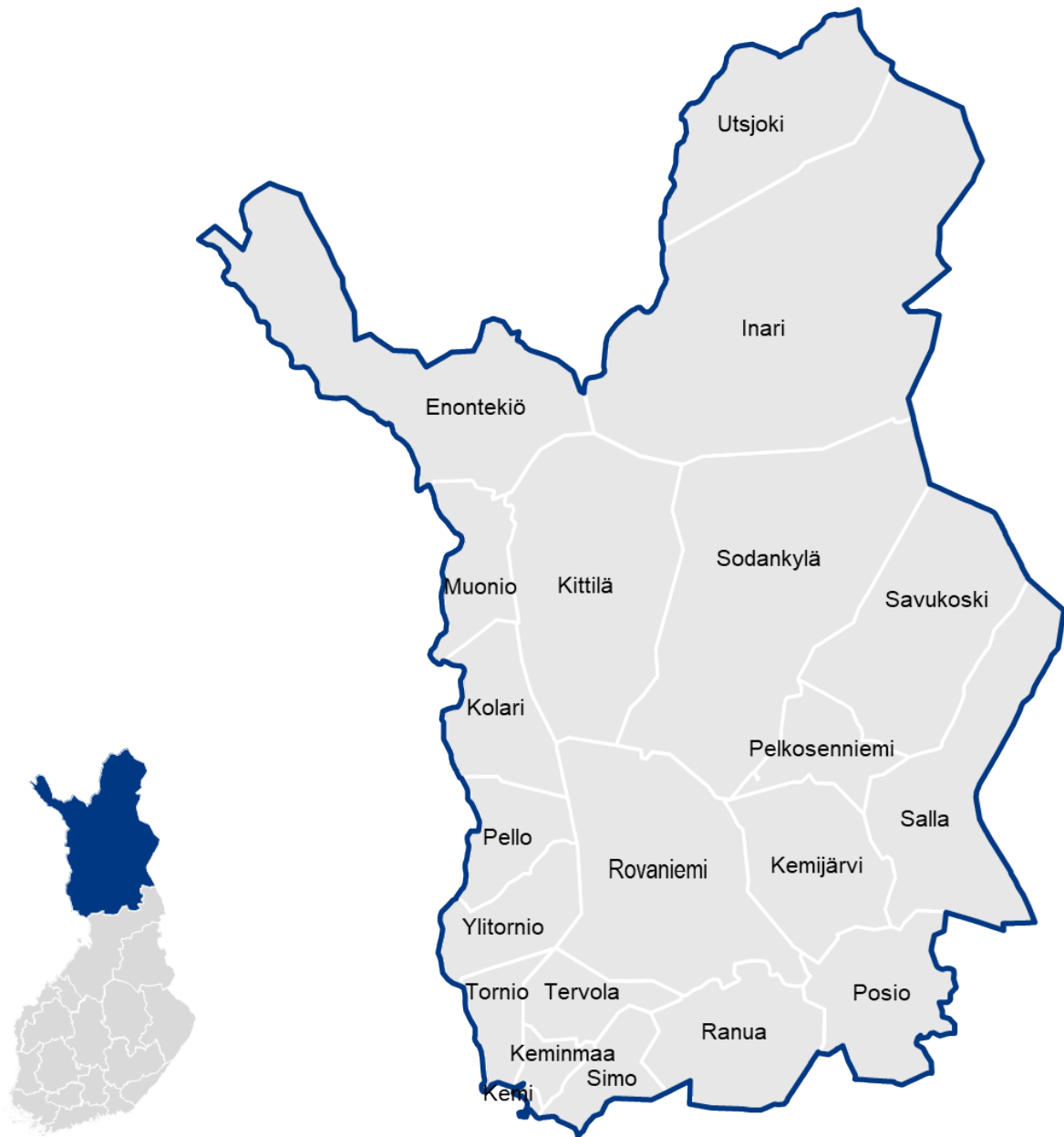
Osa velvoitetarkkailuista tehdään ns. yhteistarkkailuina, joissa on mukana saman vesistöalueen kuormittajat. Tornion edustan ja Kemijoen edustan yhteistarkkailut sijoittuvat merialueelle. Sisävesillä laajoja yhteistarkkailuja ovat Kemijoen-Ounasjoen, Tornion-Muonionjoen sekä Lokka-Porttipahdan yhteistarkkailut. Lapin ELY-keskus osallistuu myös Kuivajoen ja Lijoen yhteistarkkailujen valvontaan Lapin alueella sijaitsevien toimintojen osalta. Lisäksi on toimialakohtaisia yhteistarkkailuja mm. turvetuotannon ja koneellisen kullankaivuun osalta. Velvoitetarkkailuista tehdään vuosiraportit ja useamman vuoden tuloksia tarkastellaan määräväuosin laadittavissa laajemmissa raporteissa. Velvoitetarkkailuihin kuuluu myös ns. työnaikaisia vesistötarkkailuja, joita vuosittain on muutamia esim. siltatyömailla ja isoissa ruoppaushankkeissa.

Lapissa on noin 300 vedenhankintaa varten tärkeää (1-luokka) ja 600 muuta vedenhankintaan soveltuvaa (2-luokka) pohjavesialuetta. Lisäksi E-luokkaan (pohjavesialue, jonka pohjavedestä maa- tai pintavesiekosysteemi on suoraan riippuvainen) on luokiteltu noin 50 aluetta. III luokan pohjavesialueita on Lapin alueella noin 550 kappaletta. Näiden alueiden soveltuvuutta yhdyskuntien vedenhankintaan ei ole vielä tutkittu. III luokan pohjavesialueiden soveltuvuus

yhdyskuntien vedenhankintaan selvitetään pohjavesialueiden uudelleenluokitustyön edetessä. Pohjavesialueiden luokitusten tarkistaminen lainsäädäntöä (laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä, 1299/2004, luku 2a) on Lapin alueella ollut mittava työ, joka pyritään saamana valmiiksi vuoden 2025 mennessä.

Vedenhankintaa varten tärkeiden ja vedenhankintaan soveltuvien alueiden pohjaveden määrällinen ja laadullinen tila Lapissa on hyvä. Pohjavesialueista 17 on nimetty riskialueiksi, joilla on todettu yksittäisiä haitta-ainepitoisuuksien ylityksiä. Riskikohteiden lisäksi 42 pohjavesialuetta on nimetty selvityskohteeksi. Riskialueilla ja selvityskohteilla sijaitsee yksittäisiä riskitoimintoja, kuten ampumaratoja, vanhoja kaatopaikkoja, lopetettuja polttonesteiden jakelupaikkoja, lentokenttiä ja hautausmaita. Keskeisimmät riskiä aiheuttavat aineet ovat öljyhiilivedyt, kloridi, ammoniumtyppi, torjunta-aineet ja raskasmetallit. Selvityskohteiksi nimettyjen alueiden pohjaveden laadusta ei ole tällä hetkellä riittävästi tietoa käytettävissä. Riskialueiden ja selvityskohteiden määrä on vesienhoidon 3. suunnittelukaudelle kasvanut aikaisemmasta, sillä pohjavesialueiden uudelleenluokittelutyön myötä alueita on noussut III luokasta 1- tai 2-luokkiin, ja tullut siten vesienhoidon tarkastelun piiriin. Lisäksi riskikohteiden pohjaveden laadusta on saatu uutta tietoa.

Lapin ilmanlaatua seurataan ilmatieteenlaitoksen puolesta useammalla tausta-aseamalla mm. Sodankylässä ja Pallastunturilla (www.ilmanlaatu.fi). Tämän lisäksi ilmanlaatua seurataan määrävälein tehtävillä mittauksilla Rovaniemen, Kemin ja Tornion kaupunkialueilla. Kaupunkialueilla mittaukset suoritetaan pääsääntöisesti yhteistarkkailuna teollisuuslaitosten ja kuntien kesken. Teollisuus tekee myös omia mittauksia ja selvityksiään mm. ympäristölupiansa lupamääräyksiin pohjautuen. Kokonaisuudessaan Lapin ilmanlaadun seurannan voi ajatella jakautuvan yleiseen ilmanlaadun tarkkailuun niin kaupunki- kuin tausta-alueilla sekä teollisuusspesifiseen tarkkailuun (Kemin metsäteollisuus, Tornion metalliteollisuus sekä kaivosalueet) tai näiden yhdistelmiin. Kokonaisuudessaan Lapissa ilmanlaatu on hyvällä tai erittäin hyvällä tasolla niin Suomen kuin Euroopan osalta tarkasteltuna. Viimeisimmät Lapin kaupunkialueen mittaukset on tehty Rovaniemellä vuonna 2023.

Kuva 1. Kartta Lapin ELY-keskuksen toimialueesta.

3 Valvonnan organisointi ja voimavarat

Ympäristölainsäädännön mukainen valvonta kuuluu Lapin ELY-keskuksessa Y-vastualueen ympäristönsuojeluyksikön tehtäviin. Valvonnan järjestämisestä ja olemassa olevien voimavarojen käytöstä vastaa ympäristönsuojeluyksikön päällikkö yhdessä Y-vastualueen johtajan kanssa. Ympäristönsuojeluyksikkö hoitaa valvonnan lisäksi ympäristönsuojelun edistämistehtäviä. Valvontasuunnitelmassa käsiteltyjä tehtäviä hoitaa yksikössä 18 henkilöä (tilanne 2/2024). Lisäksi valvontaa tehdään maankäyttö- ja ympäristövaikutukset yksikössä pohjavesien ja maa-ainesten osalta sekä vesitalousyksikössä säännöstelyn ja ruoppausten osalta noin 1-4 henkilön työpanoksen osalta.

Kullekin valvottavalle laitokselle tai toiminnolle on nimetty vastuuvälvoja. Suurissa laitoksissa tai laitoskokonaisuuksissa voi olla vastuuvälvojan lisäksi sektorivälvoja esimerkiksi ilmansuojelun, vesiensuojelun, kemikaaliasioiden tai jäteasioiden osalta. Monet valvonta-asiat, kuten luvanvaraisia toimintoja koskevat lausunnot, ratkaistaan esittelystä ja laitoksen vastuuvälvoja toimii laitosta koskevien asioiden esittelijänä. Valvonta-asioiden ratkaisuvastuu on jaettu työjärjestyksen mukaisesti. Eri toimialojen asiantuntijatiimit kokoontuvat tarvittaessa keskustelemaan toimialojen ajankohtaisista valvonta-asioista ja valvontatoimenpiteiden linjauksista. Yksikössä järjestetään säännöllisesti yksikkö- ja valvontapalavereita, joissa käydään läpi ajankohtaisia valvontaan liittyviä asioita.

Valvontaviranomainen voi asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä tehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti (YSL 167 §). Lapin ELY-keskuksessa priorisoidaan tehtäviä säännönmukaisesti mm. häiriöilmoitusten, rikos- ja hallintapakkoasioiden, YVA-tehtävien, tietopyyntöjen ja poissaolojen takia. Lapin ELY-keskuksen ympäristönsuojeluyksikkö ei pääsääntöisesti pysty vaikuttamaan sille ulkopuolelta tulevien työtehtävien määrään, vaan rajoitetusti niiden käsittelyn tasoon ja aikataulutukseen. Tehtävien priorisoinnista vastaa yksikön päällikkö tai vastuualueen johtaja asiantuntijoita kuultuaan. Työtehtävien ja lausuntojen priorisointijärjestys on esitetty liitteessä 2.

Lisäksi ELY-keskuksessa priorisoidaan tehtäviä, jotka liittyvät ympäristönsuojelu- ja vesiasioden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (1144/2022) 2 a §:n mukaisiin ns. etusijamenettelyhankkeisiin. ELY-keskukset ovat saaneet vihreän siirtymän määrärahoja, joilla on pystytty palkkaamaan määräaikaista lisäresursseja.

Valvontaan käytettävää työaikaa seurataan työntekijöiden työajanseurantajärjestelmään kirjaamien tietojen avulla. Vuosina 2021-2023 ympäristölupavalvontaan on käytetty vuosittain keskimäärin noin 6,7 henkilötyövuotta. Taulukossa 1 on esitetty ympäristönsuojeluyksikössä käytetty työaika 2023 keskeisiltä osiltaan.

Vuosittain laadittavaan valvontaohjelmaan kirjataan kuvaus edellisen vuoden valvontaohjelman tavoitteiden toteutumisesta (YSA 30 §). Tässä tuodaan esille valvonnan tunnuslukuja ja erilaisten valvontatoimenpiteiden toteumatietoja.

Taulukko 1: Työajan kohdentuminen ympäristönsuojeluyksikössä.

Toiminto	2021 (työaika tuntia/a)	2022 (työaika tuntia/a)	2023 (työaika tuntia/a)	2023 (HTV)
Ympäristövalvonta	18 256	19 044	21 939	13,9
Ympäristölupavalvonta	10151	10255	11 523	7,3
Ympäristövalvonta yleinen	4198	3588	3 181	2
Vesilain valvonta	2299	2341	2 567	1,6
PIMA-valvonta	1017	2192	4046	2,6
Jätelain valvonta	551	581	549	0,3
Kemikaalilain valvonta	38	85	71	0,05
<i>Jäterekisteröinti</i>	<i>357</i>	<i>367</i>	<i>437</i>	<i>0,3</i>
<i>PIMA-ilmoitus</i>	<i>209</i>	<i>345</i>	<i>242</i>	<i>0,2</i>
<i>Muu ys-rekist. ja ilmoit.</i>	<i>152</i>	<i>191</i>	<i>306</i>	<i>0,2</i>
YVA	795	731	608	0,4
<i>PIMA-ohjaus</i>	<i>87</i>	<i>337</i>	<i>345</i>	<i>0,2</i>
<i>Yleishallinto ja johtaminen</i>	<i>966</i>	<i>1340</i>	<i>1 328</i>	<i>0,8</i>

4 Tietojärjestelmät

Sähköiset tietojärjestelmät ovat käytännön valvontatyön kannalta tärkeitä työkaluja. Valvonnan tukena toimivien tietojärjestelmien tiedot pidetään ajantasaisina. Kaikki ELY-keskuksille saapuvat ja ELY-keskuksilta lähtevät asiakirjat tallennetaan USPA-asianhallintajärjestelmään. ELY-keskuksilla on käytössä ympäristönsuojelun tietojärjestelmän valvontaosa YLVA (<https://www.ely-keskus.fi/web/ylva/etusivu>), johon tallennetaan tietoja ympäristönsuojelulain, jätelain ja merenkulun ympäristönsuojelulain perusteella lupavelvollisista, ilmoituksenvaraisista tai rekisteröitävistä toiminnoista ja näiden päästöistä. Tietoja tallennetaan myös muun muassa jätehuoltorekisteriin ja maaperän tilan tietojärjestelmään (MATTI).

Ympäristöhallinnon keräämää ja tuottamaa tietoa ympäristöstä kootaan ympäristötiedon hallintajärjestelmä Herttaan. Hertta sisältää tietokokonaisuudet muun muassa vesivaroista, vesistötöistä, pintavesien tilasta, pohjavesistä ja ympäristön kuormituksesta sekä karttapalvelun. Suurin osa vaikutustarkkailujen tuloksista tallennetaan Hertta-tietojärjestelmän rekistereihin. Vesilain mukaisesti valvottavat vesistörakentamishankkeet viedään Hertan vesistötöiden tietojärjestelmään (VESTY). Osa Hertta-järjestelmään sisältyvistä aineistoista kuuluu vapaan käyttöoikeuden piiriin ja on koottu Avoimien ympäristötietojärjestelmien -palveluun (https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Ymparistotietojarjestelmat).

5 Valvonnan tavoitteet ja tehtävät

Ympäristövalvonnan avulla seurataan toimintojen lainmukaisuutta, pyritään vähentämään päästöjä ympäristöön ja ehkäisemään toiminnoista tai hankkeista aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia. Valvonnalla varmistetaan, että laitokset toimivat ja vesitaloushankkeet toteutetaan niitä koskevien lakien, asetusten, lupien, ilmoitusten ja muiden päätösten mukaisesti. Ympäristönsuojelulain valvonnalla pyritään vähentämään päästöjä pinta- ja pohjavesiin, ilmaan ja maaperään, edistämään meluntorjuntaa ja vähentämään haitallisten aineiden käyttöä. Vesilain valvonnalla turvataan mm. vesitaloushankkeiden toteuttamisessa riittävä vesiensuojelun taso ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen.

Valvonnan yhteydessä välitetään toiminnanharjoittajille tietoa ympäristölainsäädännöstä ja sen muutoksista ja niiden toiminnoille asettamista vaatimuksista, ympäristön pilaantumisherkkyydestä, toiminnan ympäristövaikutuksista, parhaasta käyttökelpoisesta tekniikasta (BAT) ja ympäristön kannalta parhaista käytännöistä (BEP). Valvontaa tehdään suunnitelmallisesti ja riippumattomasti, ja siinä pyritään keskittymään ympäristövaikutuksiltaan merkittäviin ja ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen kannalta keskeisiin valvontatehtäviin. Valvonta toteutetaan puolueettomasti, tasapuolisesti ja avoimesti sekä kohtuullisuusperiaatetta ja hyvää asiakaspalvelua noudattaen.

Valvontaviranomaisen on järjestettävä ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin (YSL 167 §). Valvontatyötä tehdään yhteistyössä ELY-keskuksen eri yksiköiden asiantuntijoiden kanssa. Valvontatehtäviin osallistuu vastuuvälvojen lisäksi muun muassa luonnonsuojelun, pohjavesien, vesistövaikutusten ja alueidenkäytön asiantuntijoita. Yhteistyötä tehdään lisäksi alueen kuntien ja muiden viranomaisien kuten Tukesin sekä pelastusviranomaisen kanssa. Yhteistyötä on kuvattu tarkemmin luvussa 17 Viranomaisyhteistyö ja tiedottaminen.

Ympäristövalvontaan sisältyy sekä ennakkovalvontaa että jälkivalvontaa. **Ennakkovalvontaa** tehdään ennen luvan- tai ilmoituksenvaraisen toiminnan aloittamista ja siihen liittyviä tehtäviä

ovat esimerkiksi luvan tarpeen arvioinnit, aluehallintovirastolle ja kunnille lupahakemuksista annettavat lausunnot, osallistuminen lupakäsittelyä edeltäviin ennakkoneuvotteluihin ja AVIn laituskäynteihin sekä tarvittaessa muutoksenhaku päätöksiin. Myös ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) viranomaistehtäviin osallistuminen on osa ennakkovalvontaa. Ennakkovalvontaan kuuluu myös toiminnanharjoittajien tiedottaminen lainsäädännön vaatimuksista ja muutoksista, toiminnan ympäristövaikutuksista sekä toimialan parhaasta käyttökelpoisesta tekniikasta.

Jälkivalvonta puolestaan käsittää valvontaviranomaisen toimet ympäristölainsäädännön sekä lupapäätösten ja -määräysten noudattamisen valvomiseksi toiminnan aikana ja toiminnan lopettamisen jälkeen. Ympäristölupavelvollisten laitosten **suunnitelmallista** jälkivalvontaa tehdään valvontaohjelman mukaisin määräaikaistarkastuksin, laitosten vuosi-, osavuosi- ja kuukausiraportteja ja tarkkailutuloksia tarkastamalla sekä lupapäätöksissä tai valvonnassa määrättyjä suunnitelmia ja selvityksiä käsittelemällä. Jätelain, kemikaalilain ja merenkulun ympäristönsuojelulain mukainen valvonta tapahtuu ympäristöluvanvaraisten toimintojen osalta ympäristönsuojelulain mukaisen lupavalvonnan yhteydessä. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi jälkivalvonnassa tehdään **reaktiivista** valvontaa, jossa käsitellään muun muassa erilaisia poikkeuksellisiin tilanteisiin liittyviä häiriöilmoituksia ja yleisöilmoituksia, tehdään tarkastuksia rikkeiden vuoksi sekä hoidetaan onnettomuustilanteita.

ELY-keskuksen tehtävänä toimialueellaan on myös **yleisen edun valvonta**, mikä tarkoittaa yksityistä intressiä laajemman kokonaisuuden valvontaa. Yleisen edun valvonnan katsotaan edustavan kaikkia haitankärsijöitä ja sen tavoitteena on ympäristön- ja luonnonsuojelua koskevassa lainsäädännössä asetettujen tavoitteiden turvaaminen. Yleisen edun valvontaa toteutetaan sekä ennakkovalvonnassa että jälkivalvonnassa muun muassa antamalla lausuntoja lupahakemuksista aluehallintovirastolle ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille sekä hakemalla tarvittaessa muutosta näiden antamiin päätöksiin. ELY-keskus käyttää osaltaan yleisen edun puhevaltaa ympäristönsuojelulain mukaisessa päätöksenteossa, hallintotuomioistuimissa, aluehallintovirastoissa ja muissa viranomaisissa. Lisäksi ELY-keskus toimii ympäristönsuojelulakia (YSL 188 § 2 mom.), jätelakia (JL 136 § 2 mom.) ja vesilakia (VL 16:5) koskevissa rikosasioissa asianomistajana, jos yleistä etua on loukattu.

ELY-keskus myös käsittelee ympäristönsuojelulain mukaisesti tietyistä ympäristöhaittaa aiheuttavista kertaluonteisista toiminnoista tehtäviä ilmoituksia sekä valvoo näiden toteuttamista (esim. pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamiseen liittyvät ilmoitukset, usean kunnan alueella toteutettavat melua tai ääntä aiheuttavista toimenpiteistä jätetyt ilmoitukset sekä eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa annetun valtioneuvoston asetuksen ([843/2017](#), jäljempänä MARA-asetus) mukaiset jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa koskevat ilmoitukset). ELY-keskukselle kuuluvia jätelain valvonnan tehtäviä ovat lisäksi muun muassa jätteen kuljettajien ja välittäjien jätehuoltorekisterihakemusten käsittely ja näiden toimintojen valvonta. Vesilain valvontaa ELY-keskus tekee muun muassa käsittelemällä vesilain mukaisia ilmoituksia (esim. ruoppaus- ja ojitusilmoitukset), tekemällä luvan tarpeen arviointeja (ennakkovalvonta) ja valvomalla ympäristön kannalta merkittäviä hankkeita (jälkivalvonta).

Vihreää siirtymää edistetään valvonnassa mm. ohjeistamalla toiminnanharjoittajia tarvittavista luvista sekä lainsäädännön muutoksista. Useat vihreän siirtymän hankkeet vaativat toteutuakseen ympäristölupaa, vesilupaa tai esimerkiksi kaavamuutosta. Tehtävänä on huolehtia, että vihreän siirtymän hankkeiden vaatimat luvat ja arvioinnit tunnistetaan ajoissa ja näihin liittyvät lausunnot valmistuvat annetussa aikataulussa.

Valvontaviranomaisella on velvollisuus ryhtyä toimiin mahdollisen lainvastaisen tilanteen korjaamiseksi. Asia voi tulla vireille eri tavoin, kuten yleisöilmoituksesta, toiminnanharjoittajan omasta ilmoituksesta tai viranomaisen aloitteesta. Valvonnalliset toimenpiteet valitaan tilanteen

vakavuuden, syiden ja seurausten perusteella. Tavanomaisia keinoja ovat selvityksen pyytäminen, tarkastus, huomautus, kehoitus sekä määräys tai kielto. Valvonnassa esiin tulevat ongelmat ratkaistaan ensisijaisesti toiminnanharjoittajaa ja haitankärsijää kuulemalla, neuvottelemalla ja korjaavista toimenpiteistä sopimalla. Mikäli asiaan ei saada ratkaisua edellä mainituilla keinoilla, käytetään hallinnollisena keinona kehotusta ja sen jälkeen tarvittaessa hallintopakkoa. Tarvittaessa ELY-keskus tekee tutkintapyynnön poliisille. Näitä menettelyitä on kuvattu tarkemmin luvussa 16 Hallintopakkomenettely ja tutkintapyyntö.

Akuutteihin valvontatapauksiin, kuten laitosten häiriötilanteisiin ja niistä tehtäviin ilmoituksiin, lupaehtojen rikkomisiin, ympäristövahinkoihin ja yleisöilmoituksiin pyritään reagoimaan valvonta-asioiden käsittelylle ympäristövalvonnan ohjeen liitteessä 2 asetettujen tavoitteellisten määräaikaisten puitteissa, jotka on esitetty taulukossa 2. Asioiden käsittelyssä ja priorisoinnissa huomioidaan tilanteesta aiheutuvat ympäristövaikutukset ja ympäristöriskit.

Taulukko 2. Valvonta-asioille asetetut tavoiteajat.

Asia	Käsittelyn enimmäisaika
Vuosi-ilmoitus	90 vrk
Osavuosi-/kuukausi-ilmoitus	30 vrk
Päästöraja-arvon ylitykseen puuttuminen	14 vrk
Häiriöilmoituksen käsittely	ilmoituspäivä + 3 työpäivää
Yleisöilmoituksen käsittely	30 vrk
Direktiivilaitoksen tarkastuskertomus (YSA 31 §)	2 kk
Direktiivilaitoksen uusintatarkastus (YSL 168 §)	6 kk
Direktiivilaitoksen tarkastusväli (YSL 168 §)	enintään 3 vuotta

6 Valvonnan maksullisuus

ELY-keskusten tekemä ympäristönsuojelulain ja jätelain mukainen valvonta on osittain maksullista (YSL 205 §, JL 144 §). Tärkeimmät ympäristönsuojelulain ja jätelain mukaiset suoritteet on koottu taulukkoon 3.

Taulukko 3. ELY-keskuksen ympäristönsuojelulain ja jätelain mukaisia maksullisia suoritteita.

Ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaiset suoritteet:
Valvontaohjelmaan perustuva luvanvaraisen tai rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastus

Vuosi-, osavuosi- ja kuukausiraporttien tarkastaminen
Onnettomuus-, haitta- tai rikkomustilanteeseen liittyvä tarkastus (YSL 169 §)
Kiellon, määräyksen tai toiminnan keskeyttämisen vuoksi tehty tarkastus (YSL 175, 176 ja 181 §)
Tilapäistä melua tai tärinää aiheuttavasta toiminnasta tehtävän ilmoituksen käsittely (YSL 118 §)
Poikkeuksellisesta tilanteesta tehtävän ilmoituksen käsittely (YSL 123 §)
Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta tehtävän ilmoituksen käsittely (YSL 136 §)
Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta tehdyn päätöksen valvontatoimet (YSL 136 § 2 mom.)
Ympäristönsuojelun tietojärjestelmään merkitseminen
Tarkkailusuunnitelman tai sen muutoksen hyväksyminen
Jätelain (646/2011) mukaiset suoritteet:
Päätös jätehuoltorekisteriin hyväksymisestä (JL 96 §)
Jätehuoltorekisteriin hyväksymistä koskevan päätöksen muuttaminen tai tarkistaminen (JL 97 §)
Jätehuoltorekisteriin merkityn jätteenkuljettajan tai -välittäjän vuosiraportin tarkastaminen

Mikroyrityksiltä perittävien valvontamaksujen on oltava kohtuulliset ottaen huomioon toiminnan laajuus ja luonne (YSL 206 §, JL 144 a §). Mikroyrityksellä tarkoitetaan taloudellista toimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 10 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa.

Maksujen periminen perustuu valtion maksuperustelakiin (150/1992) ja maksujen suuruus kyseistä vuotta koskevaan maksuasetukseen (valtioneuvoston asetus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, työ- ja elinkeinotoimistojen sekä kehittämis- ja hallintokeskuksen maksullisista suoritteista). Valvontamaksutulot ohjataan valvonnasta vastaavan yksikön käyttöön. Valvontatuloilla katetaan Lapin ELY-keskuksessa yhdestä henkilötyövuodesta aiheutuvat kulut.

7 Lausunnot

Aluehallintovirasto pyytää ELY-keskukselta lausuntoja vireille tulleista ympäristölupahakemuksista (YSL 42 §), vesilain mukaisista lupahakemuksista (VL 11:6) sekä koeluonteista toimintaa koskevista ilmoituksista (YSL 121 §). ELY-keskus antaa aluehallintovirastolle lausuntoja myös maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaisista yhteiskäsittelylupahakemuksista.

Myös kunnat pyytävät ELY-keskukselta lausuntoja. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tulee pyytää ympäristölupahakemuksesta lausuntoa ELY-keskukselta silloin, kun toimintaa ollaan sijoittamassa tärkeälle tai muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueella (YSA 12 §). Maa-ainesten ottoa koskevasta lupahakemuksesta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tulee pyytää ELY-keskukselta lausuntoa, mikäli alueella on valtakunnallista tai muutoin huomattavaa merkitystä luonnonsuojelun kannalta, alueella on merkitystä vesiensuojelun kannalta tai aineiden ottaminen vaikuttaa välittömästi toisen kunnan alueeseen (MAL 7 §) tai jos hakemus koskee ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa tarkoitettua hanketta (MAL 13 §). ELY-keskus antaa tarvittaessa lausuntoja kunnille myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ratkaistavissa olevista

ympäristönsuojelulain ja maa-aineslain mukaisista yhteislupahakemuksista. Kunnat voivat pyytää ELY-keskukset lausuntoa myös muissa lupa-asioissa.

Lausunnon antamisen tarve ratkaistaan tapauskohtaisesti. ELY-keskus antaa aluehallintovirastolle pääsääntöisesti aina lausunnon lupahakemuksesta, ellei hanketta katsota ympäristövaikutuksiltaan vähäiseksi, hankkeella ei katsota olevan vaikutuksia yleiseen etuun tai käsiteltävästä asiasta ei ole välitettävissä lupaviranomaiselle oleellista lisätietoa. ELY-keskus tuo lupahakemuksista annettavissa lausunnoissa esiin yleisen edun näkökulman sekä keskittyy käsiteltävän asian kannalta olennaisen tiedon välittämiseen. Lausunnoissa huomioidaan ympäristönsuojelun lisäksi luonnonsuojelun, vesiensuojelun ja vesien- ja merenhoitosuunnitelmien, pohjavesiensuojelun sekä alueidenkäytön näkökulmat ja tavoitteet. ELY-keskus ottaa lausunnoissa huomioon myös toimintaa koskevat jätelain mukaiset velvoitteet. Tarvittaessa lausutaan tai tehdään päätös myös mahdollisesta YVA-menettelyn tarpeesta. ELY-keskus ottaa lausunnossaan kantaa lupahakemuksessa esitettyjen selvitysten riittävyyteen ja hankkeen ympäristövaikutuksiin. Lausunnossa tuodaan myös esiin mahdolliset yhteisvaikutukset alueen muiden luvanvaraisten toimintojen tai hankkeiden kanssa. Jos kyseessä on olemassa oleva toiminta, esitetään lausunnossa kooste toiminnan ympäristövaikutusten kannalta olennaisesta valvontahistoriasta (muun muassa häiriötilanteet ja yleisöilmoitukset). Jos toiminnanharjoittaja on esittänyt lupahakemuksen yhteydessä tarkkailusuunnitelman, kiinnitetään lausunnossa huomiota tarkkailun toteuttamiseen, kuten mitattaviin parametreihin, mittaustiheyteen, mittausmenetelmiin ja niille asetettaviin laatuvaatimuksiin sekä tarkkailupisteiden sijaintiin.

Lupapäätöksiä koskevissa muutoksenhakuasioissa ELY-keskus antaa lausuntoja ja vastineita Vaasan hallinto-oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Lupaviranomaisten lisäksi ELY-keskus antaa lausuntoja monelle muulle viranomaistaholle, kuten asiantuntijalausuntoja Tukesille ja poliisille sekä säädöslausuntoja ministeriöille. Lausuntoja annetaan kunnille myös muun muassa kuntien ympäristönsuojelumääräyksistä (YSL 203 §) ja pohjavesien suojelusuunnitelmia koskevista ehdotuksista (laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä 1299/2004 10 f §). Alueellisille jätehuoltoviranomaisille ELY-keskus antaa lausuntoja kunnallisista jätehuoltomääräyksistä (JL 92 §). Viranomaisten lisäksi ELY-keskus antaa lausuntoja toiminnanharjoittajille muun muassa luvan muuttamisen tarpeen arviointeihin liittyen.

8 Muutoksenhaku

Ympäristönsuojelulain ja vesilain nojalla annettuun viranomaisen päätökseen sekä maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaiseen yhteiskäsittelylupapäätökseen saa hakea muutosta valittamalla Vaasan hallinto-oikeuteen (YSL 190 §, VL 15:1, MAL 20 §). Jätelain nojalla tehtyyn viranomaisen päätökseen sekä maa-aineslain nojalla annettuun muuhun kuin maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaiseen yhteiskäsittelylupapäätökseen liittyvään viranomaisen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla alueelliseen hallintotuomioistuimeen (JL 137 §, MAL 20 §).

Lapin ELY-keskus käy läpi toimialuettaan koskevat Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämät ympäristö- ja vesilupapäätökset sekä maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaiset yhteiskäsittelylupapäätökset ennen valitusajan päättymistä. ELY-keskus arvioi päätösten ympäristönsuojelullisen tason riittävyyttä sekä kiinnittää huomiota lupapäätöksen määräysten valvottavuuteen.

Kuntien myöntämistä ympäristöluvista ELY-keskus pyrkii käymään läpi ainakin pohjavesialueilla ja vedenottoaikkojen lähellä sijaitseville toiminnoille myönnetty lupapäätökset. Kuntien myöntämistä ympäristönsuojelulain ja maa-aineslain mukaisista yhteiskäsittelylupapäätöksistä ELY-keskus pyrkii käymään läpi kaikki päätökset.

Tarvittaessa päätöksistä valitetaan Vaasan hallinto-oikeuteen ja haetaan valituslupaa korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

9 Ympäristönsuojelulain valvonta

9.1 Valvontaviranomaiset

Ympäristönsuojelulain mukaisia yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (YSL 23 §). Vastuu luvanvaraisen ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnasta kuuluu ELY-keskukselle, jos toiminnan ympäristöluvan on myöntänyt tai ilmoituspäätöksen on tehnyt aluehallintovirasto (YSL 189 §). Rekisteröitävien toimintojen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. ELY-keskus kuitenkin vastaa eräiden jätteen käsittelytoimintojen rekisteröinnistä ja rekisteröityjen toimintojen valvonnasta (YSL 189 § 2 mom., 116 § 4 mom.), kuten MARA-asetuksen mukaisista toiminnoista. Rekisteröitävistä toiminnoista säädetään niitä koskevilla toimialakohtaisilla asetuksilla. Rekisteröitävän ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonta voidaan suorittaa osana samaan toimintakokonaisuuteen kuuluvan luvanvaraisen toiminnan valvontaa, jos se on tarpeen valvonnan asianmukaiseksi ja tehokkaaksi järjestämiseksi.

9.2 Ympäristöluvanvaraisten toimintojen valvonta

Ympäristöluvan tarvitsevat sellaiset toiminnot, joista voi aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa. Toimintojen luvanvaraisuuden perusteista on säädetty ympäristönsuojelulain 27 §:ssä, 28 §:ssä, 29 a §:ssä ja 30 §:ssä. Luvanvaraiset toiminnot on määritelty ympäristönsuojelulain liitteessä 1, jossa ne on jaoteltu direktiivilaitoksiin (taulukko 1) ja muihin laitoksiin (taulukko 2). Toimivaltaisesta lupaviranomaisesta (aluehallintovirasto tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen) säädetään ympäristönsuojelulain 34 §:ssä ja ympäristönsuojeluasetuksen 1 §:ssä ja 2 §:ssä. Lapin ELY-keskus valvoo toimialueellaan Pohjois-Suomen aluehallintoviraston (AVI) myöntämiä ympäristölupia.

9.2.1 Valvontakohteet

Lapin ELY-keskuksen valvonnassa on 311 (12.2.2024, YLVA, aktiiviset) ympäristölupavelvollista toimintoa, joista 16 (lisäksi 4 kaivosta) on teollisuuspäästödirektiivin³ (2010/75/EU) mukaisia nk. direktiivilaitoksia ja 295 on kansallisesti luvanvaraisia nk. muita laitoksia. Laitoksista 19 on velvollisia raportoimaan päästöistään Euroopan päästörekisteriin (E-PRTR, 166/2006/EY⁴). Passiivisia kaatopaikkoja on YLVA:n perusteella valvottavana 70 kpl.

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/75/EU, annettu 24 päivänä marraskuuta 2010, teollisuuden päästöistä (yhtenäistetty ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen)

⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 166/2006, annettu 18 päivänä tammikuuta 2006, epäpuhtauksien päästöjä ja siirtoja koskevan eurooppalaisen rekisterin perustamisesta ja neuvoston direktiivien 91/689/ETY ja 96/61/EY muuttamisesta

Kuvassa 2 on esitetty Lapin ELY-keskuksen valvomien ympäristölupavelvollisten laitosten lukumäärä toimialoittain (tilanne 02/2024).

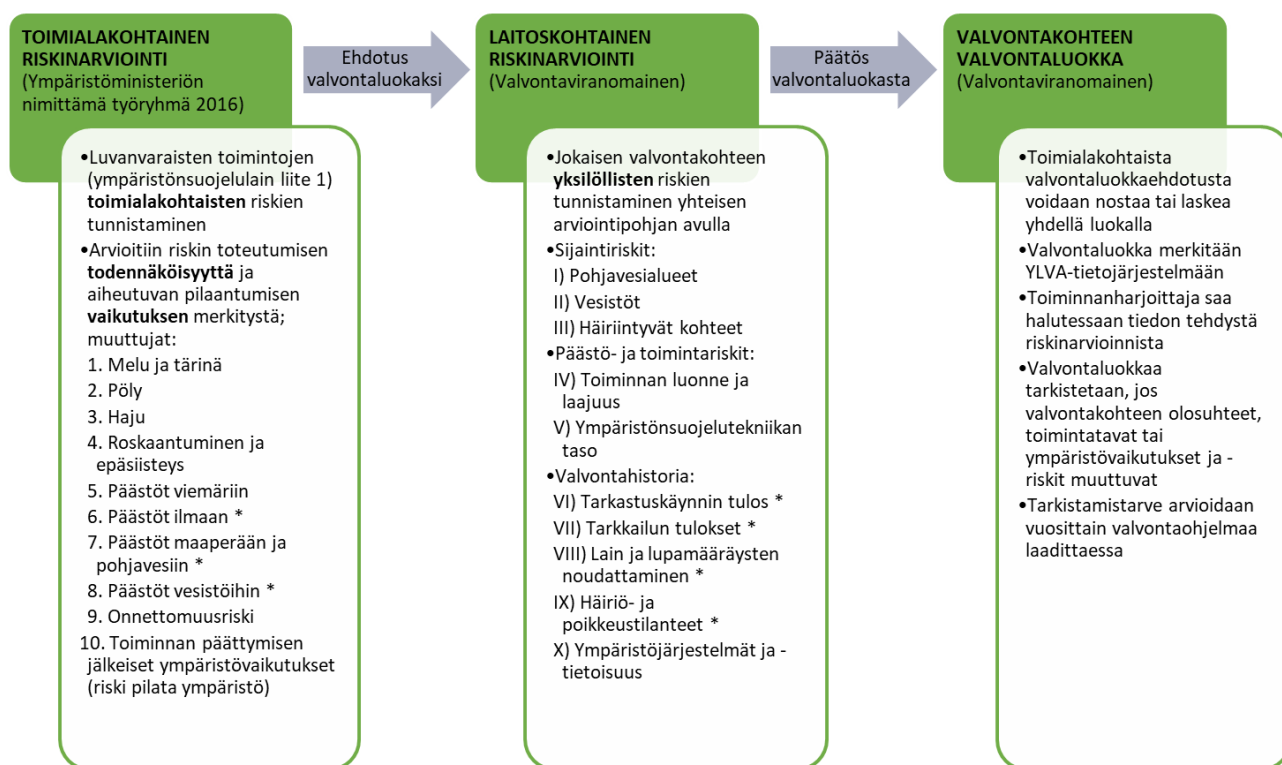
9.2.2 Riskinarviointi ja valvontaluokat

Valvontaviranomainen valvoo ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja säännöllisesti määräaikaistarkastuksin (YSL 168 §). Määräaikaistarkastusten tarkastuskohteet ja -tiheys määritellään ympäristöriskien arvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa käytetään seuraavia perusteita (YSA 29 §):

- 1) toiminnan mahdolliset ja tosiasialliset vaikutukset ihmisen terveyteen ja ympäristöön ottaen huomioon päästötasot ja -tyypit, onnettomuusriski sekä paikallisen ympäristön herkkyys;
- 2) ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten, etenkin lupa- ja ilmoituspäätöksiin sisältyvien määräysten, noudattaminen toiminnassa;
- 3) toiminnanharjoittajan osallistuminen ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään;
- 4) muu laitosta koskeva valvonta, jos se vastaa osittain tai kokonaan tämän lain mukaista valvontaa.

Säännöllistä valvontaa varten ELY-keskuksissa on käytössä neljä valvontaluokkaa, VL 1–VL 4. Ympäristövalvonnan ohjeen mukaisesti valvontaluokkaan VL 1 kuuluville laitoksille tehdään määräaikaistarkastus kerran vuodessa, luokkaan VL 2 kuuluville joka toinen vuosi, luokkaan VL 3 kuuluville joka kolmas vuosi ja luokkaan VL 4 kuuluville laitoksille otantaperusteisesti, kuitenkin vähintään kerran 5–10 vuodessa. Teollisuuspäästädirektiivin soveltamisalaan kuuluvien laitosten määräaikaistarkastus tehdään toiminnan riskitason perusteella 1–3 vuoden välein (YSL 168 §).

Toimintojen sijoittuminen valvontaluokkiin VL 1–VL 4 määräytyy ELY-keskusten yhteisen riskinarviointimenetelmän avulla. Ympäristöministeriö on 20.12.2017 antanut ohjeen (YM10/401/2017) riskinarvioinnista ympäristönsuojelulain mukaisen valvonnan suunnittelussa. Ohjeessa avataan käytettävää riskinarviointimenettelyä ja -menetelmää. ELY-keskusten yhteisen riskinarviointimenetelmän avulla valvontakohteiden riskit arvioidaan valtakunnallisesti samojen periaatteiden mukaisesti. Käytössä on kaksivaiheinen riskinarviointimenetelmä, jossa ympäristöriskien todennäköisyyttä ja vaikutuksia arvioidaan sekä toimialoittain että laitoksittain. Toimialakohtaisen riskinarvioinnin muuttujina on käytetty toimialaan yleisesti liittyviä ympäristövaikutuksia tai -riskejä, jotka eivät ole sidonnaisia yksittäisen valvontakohteen sijaintiin tai toimintatapoihin. Toimialakohtaisessa riskinarvioinnissa kullekin toimialalle on riskiperusteisesti arvioitu ns. oletusvalvontaluokka. Laitoksen lopullinen valvontaluokka määräytyy toimialakohtaisen oletusvalvontaluokan ja laitospohtaisen riskinarvioinnin perusteella (kuva 3). Laitospohtaisessa riskinarvioinnissa laitoksen ympäristöriskkejä arvioidaan kunkin laitoksen yksilölliseen sijaintiin, päästöihin, toimintaan ja valvontahistoriaan liittyvien tekijöiden perusteella. Laitospohtainen arviointi voi joko pitää laitoksen toimialakohtaisessa oletusvalvontaluokassaan tai laskea tai nostaa sitä yhdellä. Toiminnanharjoittajalla on oikeus saada tietoonsa laitoksensa valvontaluokka ja perusteet sen määrittymiselle.

Kuva 3. ELY-keskusten yhteinen riskinarviointimenetelmä ympäristölupien valvonnassa. Tähdellä (*) merkityille muuttujille on annettu painokertoimeksi kaksi, koska niihin liittyvät ympäristövaikutukset ja -riskit on katsottu erityisen tärkeiksi. Siten ne vaikuttavat valvontaluokkaan muita muuttujia enemmän. (Mukaillen YM 20.12.2017, YM10/401/2017, Ohje riskinarvioinnista ympäristönsuojelulain mukaisen valvonnan suunnittelussa).

Jos samalla laitoksella on useampi kuin yksi toiminta, valvontaluokka määräytyy korkeimman ehdotetun toimialakohtaisen valvontaluokan ja laitoskohtaisen arvioinnin perusteella. Muut riskinarviointimenettelyn erityistapaukset on kuvattu ympäristöministeriön riskinarviointiohjeessa. Laitoksen riskinarviointi tarkistetaan, mikäli laitoksen olosuhteissa, toimintatavoissa tai laitoksen aiheuttamissa ympäristövaikutuksissa tai -riskeissä tapahtuu muutoksia. ELY-keskusten yhteinen riskinarviointityökalu on rakennettu osaksi ympäristönsuojelun valvonnan tietojärjestelmä YLVAA.

Lapin ELY-keskuksen valvomien ympäristölupavelvollisten laitosten sijoittuminen valvontaluokkiin VL 1–VL 4 on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Ympäristölupavelvollisten laitosten valvontaluokat Lapin ELY-keskuksessa (tilanne 02/2024).

Valvonta-luokka	Määräaikaistarkastusten tiheys	Lukumäärä (osuus kaikista laitoksista %)
VL 1	Vähintään kerran vuodessa	12 kpl (4 %)
VL 2	Vähintään kerran kahdessa vuodessa	26 kpl (8 %)
VL 3	Vähintään kerran kolmessa vuodessa	137 kpl (44 %)
VL 4	Vähintään kerran 4–10 vuodessa / otantaperusteisesti	136 kpl (44 %)
Yhteensä		311 kpl (100 %)

Valvontaluokkaan 4 kuuluvien laitosten määräaikaistarkastus on Ympäristövalvonnan ohjeen (Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2016) mukaan tehtävä otantaperusteisesti, kuitenkin vähintään kerran 5–10 vuodessa. Otantaryhmät voivat olla mm. toimialaryhmiä, riskiperusteisesti valikoituja ryhmiä tai muita ennakolta määriteltäviä ryhmiä. Otanta voidaan toteuttaa joko riskiperusteisesti painottaen otannan laatimisessa tiettyjä ennalta tiedettyjä riskitekijöitä tai satunnaisotantana. Otantaan perustuvia määräaikaistarkastuksia ei pääsääntöisesti tehdä, vaan tarkastustarve määritetään mm. riskinarvioinnin perusteella. Määräaikaistarkastuksiin lasketaan myös toimintaympäristön äkillisistä muutoksista johtuvat tarkastukset, kuten turvetuotantoalueiden lopettamista koskevat loppu- / jälkitarkastukset.

9.2.3 Valvontaohjelman laatiminen

ELY-keskus laatii luvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja muusta säännöllisestä valvonnasta valvontaohjelman, jossa on tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista (YSL 168 §). Valvontaohjelmassa suunnitellaan kalenterivuoden aikana toteutettavat luvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastukset ja muut säännöllisen valvonnan toimenpiteet sekä kuvataan edellisen kauden valvontaohjelman tavoitteiden toteutuminen (YSA 30 §).

Laitosten riskinarvioinnin perusteella määritellyt valvontaluokat on tallennettu YLVA-järjestelmään, josta saadaan valvontaluokkien perusteella muodostettua vuosittainen valvontaohjelma. Määräaikaistarkastusten lisäksi valvontaohjelmaan kirjataan muut säännönmukaiset valvontatoimet, kuten vuosi-, osavuosi- ja kuukausiraporttien sekä muiden päätöksissä määrättyjen raporttien tarkastaminen.

Valvontaohjelma päivitetään tarvittaessa vuoden aikana. Ohjelmaan voidaan lisätä esimerkiksi laitoksia, joiden uusi tai tarkistettu ympäristölupa tulee lainvoimaiseksi ko. vuoden aikana tai joiden toiminta loppuu ja tehdään viimeinen määräaikaistarkastus. Valvontaohjelmaan voidaan myös lisätä muita laitoksia, joiden määräaikaistarkastuksen tarve arvioidaan riskitarkastelun perusteella välttämättömäksi. Laitoksia voidaan päivityksen yhteydessä myös perustellusta syystä poistaa valvontaohjelmasta, esimerkiksi niiden poistuessa ELY-keskuksen valvonnasta lainmuutoksen tai toiminnan lopettamisen myötä. Valvontaohjelmasta ei kuitenkaan poisteta kohteita pelkästään voimavarojen puutteen vuoksi.

9.2.4 Määräaikaistarkastukset ja muut tarkastukset

Määräaikaistarkastukset ovat valvontaohjelman mukaisia suunnitelmallisia tarkastuksia, joissa käydään läpi valvontakohteen toimintaa, toiminnan päästöjä, ympäristövaikutuksia ja ympäristöriskejä. Tavoitteena on varmistaa, että toiminta on sille myönnetyn ympäristöluvan tai toiminnanharjoittajan tekemän ilmoituksen mukaista ja että toiminnassa noudatetaan ympäristönsuojelun yleisiä velvoitteita ja ympäristölainsäädännön vaatimuksia. Tarkastuksella myös kerrotaan toiminnanharjoittajalle mahdollisista tulevista lainsäädännön muutoksista sekä muista velvoitteista. Toimintansa aloittavilla tai laajentavilla valvontakohteilla ensimmäinen määräaikaistarkastus tehdään pääsääntöisesti noin vuoden sisällä siitä, kun lupapäätös on saanut lainvoiman tai toiminta on alkanut. Ensimmäisellä tarkastuksella varmistetaan esimerkiksi, että toiminnanharjoittaja on toteuttanut kohteiden rakenteet ympäristöluvan mukaisesti ja ymmärtää luvan vaatimukset samalla tavalla kuin valvontaviranomainen. Ympäristöluvallisen kohteen toiminnan päättyessä, tehdään kohteelle viimeinen määräaikaistarkastus, jossa varmistetaan, että lopettamista koskevat toimenpiteet ja luvan velvoitteet on hoidettu.

Määräaikaistarkastukset ovat pääsääntöisesti laajoja. Suppeassa määräaikaistarkastuksessa käydään läpi vain osa laitoksen toiminnasta ja sen ympäristövaikutuksista. Määräaikaistarkastukseen kuuluu valmistautuminen tarkastukseen (perehtyminen toimintaan, sitä koskeviin lupapäätöksiin, päästöraportteihin, häiriöilmoituksiin, yleisöilmoituksiin ym.), tarkastus etäyhteydellä ja/tai matkoineen paikan päällä laitoksella, tarkastuskertomuksen laadinta ja mahdolliset jatkotoimet. Määräaikaistarkastuksen ajankohta sovitaan toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen ja toiminnanharjoittajalle toimitetaan tarkastuksen asialista. Määräaikaistarkastukselle kutsutaan aina mukaan myös kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Muille viranomaisille, kuten lupa-, pelastus- ja työsuojeluviranomaisille sekä Tukesille varataan tarvittaessa mahdollisuus osallistua tarkastukselle. Etäyhteydellä pidettävä tarkastus saattaa lisäksi vaatia erillisen laitospöytäkirjan valvontakohteessa. Mikäli laitospöytäkirja ei tehdä määräaikaistarkastuksen yhteydessä, voidaan laitospöytäkirja järjestää toisena ajankohtana niin sanottuna muuna tarkastuksena. Tietyillä toimialoilla voidaan laitospöytäkirja tarvittaessa korvata myös toiminnanharjoittajan valvontaviranomaisen nimeämistä kohteista ottamalla valokuvilla tai videokuvan välityksellä tehtävällä kierroksella, esimerkiksi, jos laitospöytäkirja ei tarjoa uutta informaatiota laitoksen toiminnasta ja laitoksen toiminnan luvanmukaisuus voidaan todeta tarkkailuraporttien avulla. Tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus YLVA-järjestelmään. Direktiivilaitoksen tarkastuskertomus annetaan toiminnanharjoittajalle tiedoksi viimeistään kahden kuukauden kuluttua tarkastuksesta (YSA 31 §).

Määräaikaistarkastusten lisäksi valvontaviranomainen tekee tarvittaessa muita tarkastuksia, jotka voivat liittyä esimerkiksi onnettomuus-, haitta- tai rikkomustilanteisiin (YSL 169 §), toiminnasta aiheutuviin poikkeuksellisiin päästöihin, raja-arvojen ylityksiin, toiminnan muutoksiin tai yleisöilmoituksiin. Direktiivilaitoksella on tehtävä ylimääräinen tarkastus kuuden kuukauden kuluessa määräaikaistarkastuksesta, jos valvonnassa havaitaan, että laitoksella on huomattavasti rikottu ympäristönsuojelulakia tai sen nojalla säädettyjä tai määrättyjä vaatimuksia (YSL 168 §).

9.2.5 Tarkkailusuunnitelmat, määräaikaistarkastukset ja selvitykset

Ympäristöluvassa määrätään usein toiminnanharjoittajaa laatimaan erilaisia selvityksiä ja suunnitelmia ja toimittamaan ne valvontaviranomaiselle. Osa selvityksistä ja suunnitelmista määrätään ympäristöluvassa toimitettavaksi valvontaviranomaiselle hyväksyttäväksi ja osa tiedoksi. ELY-keskus käsittelee hyväksyttäväksi määrättyt selvitykset ja suunnitelmat ja antaa niistä päätöksen tai lausunnon. Tiedoksi määrättyt selvitykset ja suunnitelmat käydään läpi ja niihin reagoidaan tarvittaessa valvonnan keinoin. Laitosten vuosiraporttien tarkastaminen, laitosten käyttö-, päästö- ja vaikutustarkkailuohjelmien noudattamisen valvonta sekä tarkkailuohjelmiin perustuvien tarkkailutulosten tarkastaminen kuuluvat luvanvaraisia laitoksia koskeviin keskeisiin valvontatehtäviin.

9.2.5.1 Tarkkailusuunnitelmat

Ympäristöluvassa annetaan tarpeelliset määräykset toiminnan ja sen päästöjen tarkkailusta sekä toiminnan vaikutusten ja toiminnan lopettamisen jälkeisen ympäristön tilan tarkkailusta (YSL 62 §). Luvassa voidaan tarvittaessa määrätä myös, että toiminnan tarkkailuvelvoitteet toteutetaan osana useamman luvanhaltijan yhteistarkkailua tai alueella tehtävää seuranta (YSL 63 §). Yhteistarkkailu voi koskea ympäristönsuojelulakiin tai vesilakiin perustuvaa tarkkailua. Lupaviranomainen hyväksyy tarkkailusuunnitelman lupapäätöksen yhteydessä, tai määrää ympäristöluvassa toiminnanharjoittajan esittämään tarkkailua tai yhteistarkkailua koskevan suunnitelman lupaviranomaisen, valvontaviranomaisen tai kalatalousviranomaisen hyväksyttäväksi (YSL 64 §). Tarkkailusuunnitelman päätöksellään hyväksynyt viranomainen voi

myös tarvittaessa muuttaa antamiaan tarkkailumääräyksiä tai hyväksymäänsä suunnitelmaa luvan tai suunnitelman voimassaolosta huolimatta (YSL 65 §). Lupapäätöksessä voidaan myös määrätä tarkkailusuunnitelma täydennettäväksi päätöksen mukaisesti ja toimitettavaksi valvontaviranomaiselle tarkistettavaksi tai tiedoksi.

ELY-keskus käsittelee ja hyväksyy laitosten käyttö-, päästö- tai vaikutustarkkailusuunnitelman, jos se on lupapäätöksessä määrätty valvontaviranomaisen hyväksyttäväksi. Suunnitelma hyväksytään päätöksellä ympäristönsuojelulain 96 §:n mukaisella menettelyllä (YSL 64 §). ELY-keskus voi ilman 96 §:n mukaista menettelyä kuitenkin hyväksyä tarkkailusuunnitelman vähäiset muutokset tai tarkennukset, jotka eivät vaikuta kenenkään oikeuteen tai etuun. ELY-keskus arvioi säännöllisen valvonnan yhteydessä tarkkailusuunnitelman ajantasaisuutta ja tarkkailun tuottamien tietojen luotettavuutta. Tarkkailun tulee antaa mahdollisimman hyvä kuva toiminnan vaikutuksista ympäristöön. Tarvittaessa ELY-keskus ohjaa toiminnanharjoittajaa esittämään uuden tarkkailusuunnitelman lupaviranomaiselle.

Vastuuvalvoja huolehtii, että toiminnanharjoittaja toimittaa laitoksen tarkkailutulokset lupapäätöksen ja tarkkailuohjelman mukaisesti. Valvoja seuraa päästörajojen ylityksiä sekä pidemmän ajanjakson päästötrendejä. Päästöraja-arvojen ylityksiin puututaan ympäristövalvonnan ohjeen mukaisesti 14 vuorokaudessa. ELY-keskus tekee arvion ylityksen merkittävyydestä ja pyytää toiminnanharjoittajalta selvitystä ylityksen syistä ja suunnitelluista korjaustoimenpiteistä.

9.2.5.2 Määräaikaisraportit

Toiminnanharjoittajan tulee toimittaa ympäristöluvan valvontaviranomaiselle vuosiraportti edellisen vuoden toiminnasta pääsääntöisesti helmikuun loppuun mennessä. Vuosiraportit toimitetaan sähköisen asiointipalvelun kautta YLVA-järjestelmään. Valvoja tarkastaa vuosiraportit 90 vuorokauden ja osavuosi- ja kuukausiraportit 30 vuorokauden sisällä niiden saapumisesta. Raporteissa oleviin puutteisiin puututaan pyytämällä toiminnanharjoittajalta täydennyksiä.

9.2.6 Häiriötilanteet, poikkeukselliset tilanteet ja onnettomuudet

Laitoksen lupaan tai tavanomaiseen toimintaan nähden poikkeavasta tapahtumasta, pienehköstä vahingosta tai päästöstä tai muusta vastaavasta tilanteesta tehdään valvontaviranomaiselle häiriöilmoitus. Häiriöilmoitukset tehdään ensisijaisesti sähköisen asiointipalvelun kautta YLVA-järjestelmään. Valvoja tekee kolmen vuorokauden sisällä häiriöilmoituksen saapumisesta arvion häiriön merkittävyydestä ja pyytää toiminnanharjoittajalta tarvittaessa selvitystä häiriöstä. Ilmoitusten käsittelyssä huomioidaan erityisesti tilanteesta aiheutuvat päästöt, päästöjen vaikutukset ja niiden seuranta.

Onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa voidaan tarvittaessa tehdä tarkastus (YSL 169 §). Tarkastuksen tarvetta onnettomuus-, haitta- tai rikkomustilanteessa arvioidaan haitan luonteen, vakavuuden ja kiireellisyyden perusteella sekä sen mukaan, saadaanko tapahtuneesta häiriöstä ja sen ympäristövaikutuksista tietoja muulla tavoin.

Toiminnanharjoittajan tulee myös ennakolta varautua onnettomuus- ja poikkeustilanteisiin ja niiden seurausten rajoittamiseen (YSL 15 §). Ennaltavaraautuminen vaatii toiminnan ympäristöriskien tunnistamista. Aluehallintovirasto voi edellyttää luvan hakijaa esittämään ennaltavaraautumissuunnitelman lupahakemuksen yhteydessä, jos se toiminnan luonne ja vaikutukset huomioon ottaen on päätösharkinnan kannalta tarpeellista (YSA 3 §). Mikäli ennaltavaraautumissuunnitelmaa ei lupavaiheessa ole edellytetty laadittavaksi, arvioi ELY-keskus sen tarpeen.

Poikkeuksellisten tilanteiden osalta Lapin ELY-keskuksen Y-vastuualueen työjärjestyksen liitteessä 2 on lueteltu ne henkilöt, joilla on ratkaisuvallta poikkeuksellisissa tilanteissa. Varsinaisista kriisitilanteissa noudatetaan ELY-keskuksen työjärjestystä ja kriisiviestinnän ohjetta. ELY-keskusten ympäristövahinkopäivystys on laajenemassa rannikkoalueiden ELY-keskuksista myös Lapin ELY:n alueelle vuoden 2024 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana. Tällöin myös Lapin ELY-keskuksen alueelle tulee eri ELY-keskusten viranhaltijoiden välillä kiertävä ympärivuorokautinen päivystys ympäristövahinkojen varalle. Kyseinen palvelu on tarkoitettu pelastus- ja rajavartiolaitoksen käyttöön.

ELY-keskuksella on poikkeuksellisissa tilanteissa tarvittaessa mahdollisuus tilata myös mittauksia tai ympäristönäytteenottoa. Ohjeita ympäristövahingoista ilmoittamiseen on saatavilla osoitteesta <https://www.ely-keskus.fi/ymparistovahingoista-ilmoittaminen>.

Suomen ympäristökeskuksella (Syke) on järjestetty merkittäviä ympäristövahinkoja koskeva varallaolomenettely. Varallaolo on järjestetty muille viranomaisille arkisin klo 7–22 ja viikonloppuisin sekä arkipyhinä klo 9–22.

9.3 Yleiseen ilmoitusmenettelyyn kuuluvien toimintojen valvonta

Ympäristönsuojelulain mukainen yleinen ilmoitusmenettely (YSL 10 a luku) on lupamenettelyn kaltainen menettely, joka koskee tiettyjä, vähäisiä ympäristövaikutuksia aiheuttavia toimintoja. Toiminnan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään ympäristönsuojelulain 115 a §:ssä ja ilmoituksenvaraiset toiminnot on lueteltu lain liitteessä 4. Tietyissä tapauksissa myös ilmoituksenvaraiselle toiminnalle on haettava ympäristölupaa, esimerkiksi jos toiminta sijoitetaan tärkeälle tai muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueelle, jos toiminnasta voi aiheutua vesistön pilaantumista tai jos toiminnasta saattaa aiheutua eräistä naapurussuhteista annetussa laissa (26/1920) tarkoitettua kohtuutonta rasitusta.

Yleisen ilmoitusmenettelyn toimivaltainen viranomainen on pääsääntöisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valtion ympäristöviranomaiset ovat toimivaltaisia viranomaisia, kun kyse on sotilaskäyttöön tarkoitettua toiminnasta, suuremmista nestemäisen kemikaalin varastoista (varastointitilavuus vähintään 1 000 m³ mutta alle 50 000 m³) tai pienimuotoisesta koneellisesta kullankaivuusta (kaivettavien maamassojen määrä < 500 m³/a ja työskentelyaika enintään 50 vrk/a eikä toimintaan tarvita vesilain mukaista lupaa tai oikeutta).

9.4 Ympäristönsuojelulain mukaisten ilmoitusten käsittely ja valvonta

Ympäristönsuojelulain mukaan eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (YSL 116 §), usean kunnan alueelle sijoittuvasta tilapäistä erityisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavasta toiminnasta (YSL 118 §), pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta (YSL 136 §) sekä poikkeuksellisesta tilanteesta ELY-keskuksen valvonnassa olevassa luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa tai rekisteröitävässä toiminnassa (YSL 123 §), on tehtävä ilmoitus valtion valvontaviranomaiselle.

9.4.1 Eräiden jätteiden hyödyntäminen maarakentamisessa

Jätteiden hyödyntämistä maarakentamisessa pyritään edistämään lainsäädännön avulla (MARA-asetus). Eräiden jätteiden käyttöön maarakentamisessa ei tarvita ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa, kun jätteen hyödyntäminen täyttää MARA-asetuksen mukaiset edellytykset. Toiminnasta on kuitenkin tehtävä ilmoitus valtion valvontaviranomaiselle ympäristönsuojelun tietojärjestelmään rekisteröintiä varten (YSL 32 § 2 mom., 116 § 4 mom.).

Rekisteröinti-ilmoitus tehdään sähköisesti aluehallinnon asiointipalvelussa ja ilmoitukset tallentuvat suoraan YLVA-järjestelmään. ELY-keskus käsittelee rekisteröinti-ilmoitukset. Jätteen luovuttaminen, varastointi ja hyödyntäminen voidaan aloittaa vasta, kun ELY-keskus on merkinnyt toiminnan ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. ELY-keskus ilmoittaa toiminnan rekisteröinnistä ilmoituksen tekijälle ja muille asianosaisille viipymättä (YSL 117 §). Lapin ELY-keskukselle on viime vuosina (2021-2023) tullut vuosittain vireille keskimäärin 23 rekisteröinti-ilmoitusta jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (vaihteluväli 22–24 kpl).

Jätteen hyödyntämisen päätyttyä hyödyntämispaikan haltijan on annettava valvontaviranomaiselle selvitys siitä, miten rekisteröinti-ilmoituksen mukainen jätteiden hyödyntäminen on toteutunut (MARA-asetus 5 §).

ELY-keskus pyrkii tarkastamaan noin puolet käsiteltyjen MARA-ilmoitusten mukaisista hyödyntämispaikoista vuosittain. Tarkastuksia tehdään lisäksi ELY-keskukselle tulleiden yhteydenottojen tai riskinarvioinnin perusteella myös aikaisempina vuosina käsiteltyjen ilmoitusten mukaisiin kohteisiin. Mikäli tarkastusten perusteella jätteen hyödyntämisessä havaitaan puutteita, pyritään hyödyntäminen saattamaan valtioneuvoston asetuksen 843/2017 mukaiseksi valvonnallisen keinoin eli selvityspyyntöjen ja kehotusten sekä tarvittaessa hallintopakon avulla.

ELY-keskus tarkastaa jätteiden hyödyntämistä koskevat loppuraportit ja päivittää toteutuneet hyödyntämismäärät ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Mikäli raportoinnin perusteella havaitaan puutteita jätteen hyödyntämisessä, edistetään asiaa aiemmin mainituin valvonnallisin keinoin.

ELY-keskus myös neuvoo ja ohjaa toiminnanharjoittajia MARA-asetuksen ja sen säännösten soveltamiseen liittyen. Toiminnanharjoittajia ohjeistetaan olemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteydessä ELY-keskukseen ja selvittämään etukäteen suunnitteilla olevan hyödyntämiskohteen soveltuvuus MARA-ilmoitusmenettelyn piiriin. Samalla toiminnanharjoittajaa pyritään neuvomaan tarvittavien tietojen hankinnassa ja siinä, mitä lainsäädäntövaatimuksia jätteen hyödyntämisen suhteen tulee huomioida toiminnan suunnittelussa. Edellä mainitulla menettelyllä pyritään sujuvaan ja ennakoivaan ilmoitusten käsittelyyn. Lisäksi etukäteen tehtävän neuvonnan ja ohjauksen avulla pyritään siihen, että toteutuneet jätteen hyödyntämiset vastaisivat lainsäädännön vaatimuksia ja siten hyödyntämiseen ei tarvitsisi jälkikäteen puuttua valvonnallisin keinoin.

Lapin ELY-keskus pyrkii säännöllisesti järjestämään yleistä neuvontaa ja ohjausta toiminnanharjoittajille. Vuonna 2023 järjestettiin toiminnanharjoittajille ja sidosryhmille avoin ”Jätteen hyödyntäminen ja kiertotalous maarakentamisessa”-infotilaisuus. Tilaisuudessa käsiteltiin erityisesti MARA-ilmoitusmenettelyä ja ilmoituksen laatimista. Saadun palautteen perusteella vastaavia tilaisuuksia toivottiin toteutettavaksi lisää.

9.4.2 Melua ja tärinää aiheuttava tilapäinen toiminta

ELY-keskus käsittelee usean kunnan alueella toteutettavista tilapäistä, erityisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavista toimenpiteistä tai tapahtumista jätetyt ilmoitukset (YSL 118 §). Muut meluilmoitukset käsittelee kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Lapin ELY-keskukselle on viime vuosina (2019-2023) tullut vuosittain vireille keskimäärin 4 meluilmoitusta (vaihteluväli 1-6 kpl). Ilmoitukset koskevat esimerkiksi liikenneväylien rakennus- tai kunnostushankkeita. Ilmoitus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista (YSL 118 §). ELY-keskus antaa ilmoituksesta päätöksen, johon kirjataan tarpeelliset määräykset toiminnasta aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi, jätelain

mukaisten velvollisuuksien täyttämiseksi sekä toiminnan tarkkailusta ja tiedottamisesta lähialueen asukkaille. Merkittäviin rakennus- ja kunnostushankkeisiin tehdään tarvittaessa tarkastuksia.

9.4.3 Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamista koskevat ilmoitukset

Maaperän ja pohjaveden puhdistamiseen pilaantuneella alueella sekä puhdistamisen yhteydessä kaivetun maa-aineksen hyödyntämiseen kaivualueella tai poistamiseen toimitettavaksi muualla käsiteltäväksi voidaan ryhtyä tekemällä siitä ilmoitus valtion valvontaviranomaiselle, jos puhdistaminen ei edellytä ympäristölupaa (YSL 136 §).

Ilmoitus on tehtävä sellaisen kohteen maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta, jonka maaperä ja pohjavesi on valtioneuvoston asetuksen maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnista (214/2007) mukaisesti arvioitu pilaantuneeksi. Jos maaperässä olevista haitta-aineista ei arvioida aiheutuvan ympäristönsuojelulaissa kiellettyä terveys- tai ympäristöhaittaa tai vaaraa, ei ympäristönsuojelulain 136 §:n mukaista ilmoitusmenettelyä tarvita.

Lapin ELY-keskukselle on viime vuosina (2013-2023) tullut vuosittain vireille keskimäärin seitsemäntoista (17) pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamista koskevaa ilmoitusta (vaihteluväli 5–24 kpl). Ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin, kuitenkin viimeistään 45 vuorokautta ennen puhdistamisen kannalta olennaisen työvaiheen aloittamista (YSL 136 §). ELY-keskus tarkastaa ilmoituksen ja tekee päätöksen, jossa annetaan tarvittavat määräykset pilaantuneen alueen puhdistamisesta, puhdistamisen tavoitteista, maa-aineksen hyödyntämisestä ja tarkkailusta. ELY-keskus tekee kohteisiin tarkastuksia tarpeen mukaan. Pilaantuneiden maiden puhdistamisen valvonnassa priorisoidaan pohjavesialueilla ja asutuilla alueilla sijaitsevat kohteet. Erityistä huomiota kiinnitetään kohteisiin, joissa kunnostustyön aikana paljastuu ilmoituksesta oleellisesti poikkeavia olosuhteita. Puhdistamistyön suorittaja toimittaa ELY-keskukselle työn päätyttyä loppuraportin. ELY-keskus tarkastaa raportin ja antaa siitä tarvittaessa lausunnon. Kunnostettujen kohteiden tiedot merkitään maaperän tilan tietojärjestelmään MATTlin.

Maarakennustöiden tai onnettomuustapausten yhteydessä esille tulevien haitta-ainepitoisten maa-ainesjätteiden asianmukaisesta käsittelystä ELY-keskus antaa pyydettäessä ohjeita. Pääasiassa kyseessä on kunnassa toteutettavasta jätehuollon valvonnasta, joten ensisijainen toimivaltainen viranomainen on kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Öljyonnettomuuksien torjuntatyön yhteydessä syntyvien jätteiden asianmukaiseen käsittelyyn toimittamisesta vastaa pelastuslaitos. Öljyvahingon jälkitorjunnasta kunnassa vastaa kunnan öljytorjunnan jälkihoidosta vastaava viranomainen. ELY-keskus antaa pyydettäessä ohjeita vahinkotapausten yhteydessä syntyvien haitta-ainepitoisten jätteiden asianmukaiseen käsittelyyn ohjaamisesta.

Maarakennustöiden yhteydessä syntyvien haitta-ainepitoisten maa-ainesjätteiden käsittelyä ja asiaan liittyviä menettelyjä koskevia ohjeita tiedustellaan ELY-keskukselta vuosittain 10-20 kertaa. ELY-keskuksen ohjeistukseen kuuluu mm. se, että toimenpiteistä on laadittava toimenpideraportti, joka on toimitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle ja tiedoksi ELY-keskukselle.

Valvontaan kuluu myös puhdistamisten tarkkailu- ja jatkotoimenpidesuunnitelmien tarkastaminen, maaperän pilaantuneisuudesta ja puhdistamistarpeesta tehtyjen selvitysten arviointi ja niistä lausuminen, ohjaus- ja neuvontatehtävät, riskikohteiden tutkimustarpeiden arviointi ja edistäminen sekä pilaantuneita kohteita koskeviin tietopyyntöihin vastaaminen.

Tarvittaessa ELY-keskus myös kehottaa selvittämään jonkin alueen pilaantuneisuuden, tai jos alue on jo todettu pilaantuneeksi, ryhtymään puhdistustoimiin. Ellei selvittämisestä ja

puhdistamisesta vastuussa oleva ryhdy hänelle kuuluviin tehtäviin vapaaehtoisesti, on ELY-keskuksen määrättävä asiasta. Ennen määräysten antoa ELY-keskuksen on huolellisesti selvitettävä kenelle maaperän pilaantuneisuuden selvittäminen ja kunnostusvastuu kuuluu.

9.4.4 Poikkeuksellista tilannetta luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa ja rekisteröitävässä toiminnassa koskeva ilmoitus

Toiminnanharjoittajalla on velvollisuus ilmoittaa valvontaviranomaisille viipymättä, jos onnettomuudesta, ennakoimattomasta tuotantohäiriöstä tai muusta niihin rinnastettavasta yllättävästä, toiminnasta riippumattomasta poikkeuksellisesta syystä taikka rakennelman tai laitteen purkamisesta luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa tai rekisteröitävässä toiminnassa aiheutuu päästöjä tai syntyy jätettä siten, että aiheutuu

- tilanne, jonka vuoksi ympäristölupaa, ilmoituspäätöstä tai toimintaa koskevan valtioneuvoston asetuksen vaatimuksia ei voida noudattaa
- tilanne, jossa voi aiheutua välitöntä ja ilmeistä ympäristön pilaantumisen vaaraa
- tilanne, jossa voi aiheutua jätteen määrän tai ominaisuuksien vuoksi tavanomaisesta poikkeavia toimia jätehuollossa (YSL 123 §)

Poikkeuksellisesta tilanteesta ilmoitetaan viipymättä ELY-keskuksen vastuuvälvoijalle tai vaihteeseen sekä ELY-keskuksen kirjaamoon. Poikkeuksellisesta tilanteesta ei ole erillistä ilmoituslomaketta. Ilmoituksen jälkeen ELY-keskukselle toimitetaan suunnitelma, jonka mukaisesti toiminnan päästöjä ja jätteitä sekä niistä aiheutuvaa ympäristön pilaantumista voidaan rajoittaa poikkeuksellisen tilanteen aikana. ELY-keskus tekee ilmoituksen johdosta päätöksen, jossa annetaan tarpeelliset määräykset toiminnan palauttamiseksi lain ja luvan mukaiseksi sekä tilanteesta aiheutuvan haitan ja vaaran poistamiseksi ja ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi. Päätöksessä asetetaan määräaika, johon mennessä tämä on tehtävä. ELY-keskus voi antaa määräykset tai kieltää toiminnan, vaikka toiminnanharjoittaja olisi lyönyt laimin ilmoitusvelvollisuutensa. Tarvittaessa on mahdollista käynnistää hallintopakkomenettely tai tehdä tutkintapyyntö poliisille.

Ympäristöministeriö on ympäristövalvonnan ohjeen liitteessä 3 asettanut valvontaviranomaiselle toimenpideohjeet poikkeuksellisten tilanteiden käsittelyyn, esimerkiksi lupapäätöksessä asetettujen raja-arvojen ylittyessä, ja suositukset toimenpiteiden eri vaiheiden käsittelyajalle.

Lisäksi ympäristönsuojelulain 99 §:ssä säädetään menettelystä sellaisissa suurissa polttolaitoksissa ilmenevissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa polttoaineen saatavuudessa on ilmennyt häiriöitä tai energiantuotantoyksikön savukaasujen puhdistinlaite on rikkoutunut tai siinä on toimintahäiriö.

10 Jätelain valvonta

10.1 Valvontaviranomaiset

Jätelain mukaisia yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (JL 24 §), joiden toimivalta on osin päällekkäinen. Osa jätelain valvontatehtävistä on puolestaan erikseen säädetty joko ELY-keskuksen tai kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvaksi. Mikäli jätelain mukaisia valvontatehtäviä kohdistuu useamman kunnan alueelle, valvontaviranomaisena toimii ELY-keskus. Roskaantumistapausten selvittäminen kuuluu lähtökohtaisesti kuntien vastuulle, jotka voivat jätelain mukaan määrätä alueen puhdistamisesta. ELY-keskus antaa tarvittaessa

neuvontaa ja tekee yhteistyötä kuntien ympäristöviranhaltijoiden kanssa. ELY-keskus valvoo jätehuoltorekisteriin hyväksytyjen jätteenkuljettajien ja -välittäjien toimintaa, kunta puolestaan jätteen keräystoimintaa. ELY-keskus toimii asianomistajana jätelakia koskevissa rikosasioissa, jos yleistä etua on loukattu (JL 136 §).

10.2 Jätelain huomioiminen ympäristöluvanvaraisten toimintojen valvonnassa

ELY-keskus valvoo jätelain noudattamista ympäristöluvanvaraisten toimintojen osalta ympäristölupavalvonnan ja siihen kuuluvien määräaikaistarkastusten yhteydessä. ELY-keskus valvoo sekä laitosten jätelain nojalla annettujen lupamääräysten noudattamista että jätelain säännösten noudattamista, kuten jätelain yleiset velvollisuudet (JL 2 luku), kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuus (JL 118, 119 §), seuranta- ja tarkkailuvelvollisuus (JL 120 §) sekä siirtoasiakirjavelvollisuus (JL 121 §). ELY-keskus tarkastaa määräaikaistarkastusten yhteydessä tarvittaessa myös kansainvälisiä jätesiirtoja koskevat asiat.

10.3 Tarkastukset ja tarkastussuunnitelmat

Jätelain 124 §:n mukaan toimivaltaisen valvontaviranomaisen on tarkastettava säännöllisesti sellaiset laitokset ja yritykset, joiden toiminnassa harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä, syntyy vaarallista jätettä, harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä, toimitaan jätteen välittäjänä tai toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja. Lisäksi valvontaviranomaisen tulee tehdä suunnitelma sellaisten edellä tarkoitettujen toimintojen valvontaa varten, joihin liittyy jätteen kansainvälisiä siirtoja. Jätteiden kansainvälisten siirtojen valvontaan liittyviä viranomastehtäviä hoitaa Syke, joka laatii kansainvälisiä jätteesiirtoja koskevan valvontasuunnitelman. Muiden edellä tarkoitettujen laitosten osalta tarkastus- ja suunnitelmavelvollisuus koskee ELY-keskuksia sekä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisia näiden välisen jätelain valvontavastuun jakautumisen mukaisesti. Laitokset, joissa harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä tai joissa syntyy vaarallista jätettä, ovat pääsääntöisesti myös ympäristöluvanvaraisia, jolloin niiden jätelain mukainen tarkastusvelvollisuus hoidetaan ympäristöluvan määräaikaistarkastuksilla.

ELY-keskus laatii suunnitelman myös jätteen ammattimaisen kuljettamisen ja jätteen välittämisen valvontaa varten (JL 124 § 2 mom.). Edellä tarkoitettujen suunnitelmien tulee perustua arviointiin jätteistä ja niiden jätehuollosta aiheutuvista riskeistä ja ympäristövaikutuksista (JL 124 § 2 mom.). Suunnitelmassa on esitettävä tarkastusten tavoitteet ja painopisteet, suunnitelman kattama maantieteellinen alue, suunnitellut tarkastukset ja niiden tiheys, tarkastuksiin osallistuvat viranomaiset ja niiden yhteistyötä koskevat järjestelyt sekä muut tarkastusten asianmukaiseksi toteuttamiseksi tarpeelliset seikat (JL 124 § 3 mom.). ELY-keskuksen painopisteet jätteenkuljetusten valvonnassa ovat muun muassa kansainväliset jätteenkuljetukset, vaarallisten jätteiden kuljetukset, muu keskitetty jätteenkuljetus sekä suuria määriä jätettä kuljettavat toimijat. Suunnitelma on arvioitava uudelleen vähintään joka kolmas vuosi ja saatettava tarvittaessa ajan tasalle (JL 124 § 3 mom.). Lapin ELY-keskuksen osalta jätelain mukainen velvoite suunnitelman laatimiselle on katettu tällä valvontasuunnitelmalla.

10.4 Jätteenkuljettajien ja -välittäjien rekisteröinti ja valvonta

Jätelain 94 §:n mukaan sen, joka aikoo harjoittaa jätteen ammattimaista kuljettamista tai toimia jätteen välittäjänä, on tehtävä hakemus toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin. Rekisteröitymisvelvollisuus koskee jätehuoltoalalla toimivien toiminnanharjoittajien lisäksi

sellaisia yrityksiä, jotka muun toiminnan ohessa kuljettavat myös jätteitä. Rekisteröitymisvelvollisuus koskee sekä omia että muiden jätteitä kuljettavia toiminnanharjoittajia. Hakemus toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin tehdään sille ELY-keskukselle, jonka toimialueella suurinta osaa toiminnasta harjoitetaan. Hakemus tehdään sähköisesti aluehallinnon asiointipalvelussa.

ELY-keskus käsittelee ja hyväksyy päätöksellä jätteen ammattimaista kuljettamista ja välittämistä koskevat hakemukset sekä merkitsee jätteenkuljettajan tai -välittäjän jätehuoltorekisteriin (JL 96 §). Lapin ELY-keskuksen tavoitteena on käsitellä uudet hakemukset noin kuukauden kuluessa siitä, kun toiminnanharjoittajalta on saatu kaikki ratkaisuuksi tarvittavat tiedot. Hakemuksen käsitelijä arvioi, onko jätteenkuljettajalla riittävä asiantuntemus jätejakeiden oikeasta käsittelystä ja kuljettamisesta. Jätteen ammattimaista kuljettamista tai välittämistä ei saa aloittaa ennen kuin ELY-keskus on hyväksynyt toiminnan jätehuoltorekisteriin (JL 96 §). ELY-keskus kirjaa hakemuksesta tehtävään päätökseen jätteenkuljetuksia koskevia määräyksiä, esimerkiksi mitä jätteitä kyseisellä jätteenkuljettajalla on lupa kuljettaa, jätteitä koskevasta kirjanpidosta ja vaarallisen jätteen kuljetuksesta. Kuljetuskaluston osalta arvioidaan, soveltuuko se hakemuksessa ilmoitettujen jätteiden kuljetukseen. Päätöksen yhteydessä toiminnanharjoittaja saa jätehuoltorekisteriotteen, joka on pidettävä mukana jätteenkuljetusten aikana (JL 98 §).

Jätehuoltorekisterissä on Lapin ELY-keskuksen alueella yhteensä 151 rekisteröityä jätteen kuljettajaa ja/tai välittäjää (tilanne 1/2024). Lapin ELY-keskukselle on viime vuosina (2021-2023) tullut vuosittain vireille keskimäärin 47 hakemusta toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin (vaihteluväli 39–58 kpl).

Lapin ELY-keskus valvoo jätehuoltorekisteriin merkittyjen jätteen ammattimaisten kuljettajien ja välittäjien toimintaa säännöllisesti tarkastamalla rekisteriin merkityt tiedot kolmen vuoden välein (JL 98 § 2 mom.).

Lapin ELY-keskus valvoo jätehuoltorekisteriin merkittyjen jätteen ammattimaisten kuljettajien ja välittäjien toimintaa säännöllisesti tarkastamalla rekisteriin merkityt tiedot kolmen vuoden välein (JL 98 § 2 mom.), sekä toteuttamalla vuodesta 2023 lähtien rekisteröityjen toimijoiden toimipisteille säännöllistä valvontaa.

Jätteenkuljetusyrityksiin tehdään maksullisia valvontakäyntejä vuosittain. Tavoitteena on tehdä noin 25 tarkastusta vuodessa, joista osa tehdään tarkastuskäynteinä ja osa jätekirjanpidon tarkastuksina. Valvontakohteet valitaan riskiperusteisesti. Riskinarviointi perustuu yrityksen kuljettamiin jätteisiin (esim. vaarallisten jätteiden kuljetusta), toiminnan kokoluokkaan ja muun valvonnan yhteydessä esiin nousseisiin epäkohtiin esimerkiksi siirtoasiakirjojen käytön osalta. Vuodelle 2024 on suunniteltu 19 tarkastuskäyntiä ja 8 jätekirjanpidon tarkistusta (yhteensä 27 tarkastusta).

Jätteen kuljetusyrityksiltä voidaan pyytää jätekirjanpitoa tarkistettavaksi myös muun valvonnan yhteydessä nousseiden epäkohtien selvittämiseksi. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi siirtoasiakirjojen puutteellisuus, laiminlyönti siirtoasiakirjojen toimittamisessa SIIRTO-rekisteriin tai jätteen luovuttamiseen liittyvät epäselvyydet.

Vuonna 2024 on tarkoitus tehdä kartoitus jätteen kuljettajien SIIRTO-rekisterin käyttöön liittyen. Kartoituksen tuloksia voidaan käyttää riskiperusteisen valvonnan suunnittelussa. Jätteen kuljettajia valvotaan kampanjaluonteisesti tien päällä yhteistyössä poliisin kanssa liikenteen valvonnan yhteydessä tehtävillä ratsioilla, joissa jätteen kuljettajilta tarkastetaan jätehuoltorekisteriotte ja mahdolliset siirtoasiakirjat. Valvontatempaus pyritään järjestämään joka toinen vuosi. Edellisen kerran valvontatempaus järjestettiin vuonna 2022 Rovaniemen alueella, Meri-Lapin alueella ja Sodankylän, Muonion, Kittilän ja Kolarin kuntien alueella.

Jätteen kuljettajien valvontatempauksia tehdään myös jätteenkäsittelylaitoksilla, joissa kuljettajilta tarkistetaan jätehuoltorekisteriote ja siirtoasiakirjat ja annetaan neuvontaa jätteen kuljettajien rekisteröintivelvollisuuteen liittyen. Edellisen kerran valvontatempaus käsittelylaitoksella järjestettiin vuonna 2023 Rovaniemellä Alakorkalon jäteasemalla. Luvanvaraisten kohteiden määräaikaistarkastuksilla voidaan myös tarvittaessa tarkastaa laitosalueella ajossa oleva jätteenkuljetusajoneuvo ja pyytää esittämään ote jätehuoltorekisteristä ja siirtoasiakirja.

Lapin ELY-keskus vastaa myös muun muassa yritysten, kuntien ja jätelautakuntien tietopyyntöihin koskien jätteen kuljettajien kuulumista jätehuoltorekisteriin. Tietopyyntöjen odotetaan vähentyvän uuden Jätehuoltokompassi-verkkopalvelun käytön yleistyttyä. Jätehuoltokompassi-verkkopalvelu on Suomen ympäristökeskuksen kehittämä verkkopalvelu, jonka avoimelta tietopalustalta voi hakea jätteenkuljettajia yrityksen nimellä, toimialueittain ja/tai jätelajittain.

Lapin ELY-keskus on toteuttamassa vuonna 2024 tiedotus- ja neuvontatilaisuutta Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten alueella toimiville jätehuoltorekisteriin merkityille jätteen kuljettajille sekä toiminnanharjoittajille, jotka ovat kiinnostuneita aloittamaan jätteen kuljetustoiminnan. Tilaisuus järjestetään yhteistyössä SKAL Pohjois-Suomen kanssa.

10.5 Kansainvälisten jätesiirtojen valvonta

Syke vastaa yhteistyöstä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa jätteen kansainvälisten siirtojen valvonnan osalta. Syke on laatinut suunnitelman sellaisten laitosten ja yritysten tarkastuksista, joiden toimintaan liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Tarkastussuunnitelma päivitetään kolmen vuoden välein tai tarpeen vaatiessa tiheämmin. Syke lähettää jätesiirtoilmoituksista tekemänsä päätökset tiedoksi ELY-keskukselle jätteen lähtöpaikan sijaintipaikkakunnan mukaisesti. Lapin ELY-keskus osallistuu pyydettyä tarkastuskäynneille Syken ja Tullin kanssa.

Lapin ELY-keskus tekee kansainvälisten jätesiirtojen valvontaa yhteistyössä Syken kanssa. Lapin ELY-keskuksessa kansainvälisten jätesiirtojen valvontaa tehdään laitosvalvonnan sekä jätteen kuljettajien ja välittäjien valvonnan yhteydessä. Laitosvalvonnassa kansainvälisiä jätesiirtoja valvotaan etenkin vuosiraporttien tarkastusten ja määräaikaistarkastusten yhteydessä. Mikäli jätesiirtoluvan edellyttäviä siirtoja tehdään, tarkastetaan luvan voimassa olo. Laittomia jätesiirtoja koskevista epäilyistä ELY-keskus tekee viivytyksettä ilmoituksen Sykelle.

10.6 Vaarallisia jätteitä tuottavien laitosten ja toimintojen valvonta

Luvanvaraisten laitosten ja toimintojen, joiden toiminnassa syntyy vaarallisia jätteitä, valvonta toteutetaan lähtökohtaisesti osana ympäristölupavalvontaa. Lapin ELY-keskus suunnittelee toteuttavansa kohdennettua toimialakohtaista valvontaa otantojen perusteella niille toimialoille, joilla ei ole lainsäädännön mukaista velvoitetta hakea toiminnalle ympäristölupaa. Otantoihin perustuvaa valvontaa tullaan suunnittelemaan ja toteuttamaan yhteistyössä Poliisin ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. Valvontaa tullaan toteuttamaan esim. huolto- ja korjaamoliikkeissä, metalliteollisuuden pienyrityksissä ja muussa teollisessa toiminnassa.

11 Kemikaalilain ja haitallisten aineiden päästöjen valvonta

ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat valvontakohteissaan kemikaalien käyttöolosuhteita ja varastointia sekä haitallisten aineiden päästöjä ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Kemikaaleihin ja haitallisiin aineisiin liittyviä ympäristövelvoitteita valvotaan kemikaalilain ja ympäristönsuojelulain nojalla. Kemikaalilain 11 §:n mukaan ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat toimivaltaansa kuuluvissa ympäristöluvanvaraisissa, rekisteröitävissä ja ilmoituksenvaraisissa toiminnoissa toiminnanharjoittajien velvoitetta ehkäistä ja torjua ympäristöhaittoja kemikaalien käytössä ja varastoinnissa kemikaalilain sekä REACH-asetuksen⁵ (EY 1907/2006), biosidiasetuksen⁶ (EU 528/2012) ja POP-asetuksen⁷ (EU 2019/1021) nojalla. Lisäksi ne valvovat elohopea-asetuksessa⁸ (EU 2017/852) säädettyä elohopean käyttöä, käytön rajoituksia ja väliaikaista varastointia. ELY-keskuksen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivalta määräytyy ympäristönsuojelulain mukaisesti.

ELY-keskus toteuttaa kemikaalivalvontaa pääsääntöisesti muun laitosisvalvonnan yhteydessä, esimerkiksi määräaikaistarkastuksilla ja vuosiraporttien tarkastamisen yhteydessä. ELY-keskuksen kemikaalivalvonta keskittyy kemikaalien käyttö- ja varastointiolosuhteiden valvontaan sekä REACH-asetuksen luvanvaraisten (liite XIV) ja rajoitettujen aineiden (liite XVII) valvontaan. ELY-keskusten kemikaalivalvontaa ollaan kehittämässä siten, että tulevaisuudessa pystytään tehokkaammin valvomaan myös POP- ja biosidiasetusten vaatimuksia.

Kemikaalivalvonnassa huomioidaan kemikaalilain 19 §:n mukaiset yleiset periaatteet, joita ovat selvilläolo-, huolehtimis- ja valintavelvollisuus (kemikaaleista aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi tulee olemassa olevista kemikaaleista tai menetelmistä valita se, josta aiheutuu vähiten vaaraa). Laitosisvalvonta sisältää kemikaalilain edellyttämän valvonnan lisäksi ympäristönsuojelulakiin ja ympäristölupapäätöksiin nojautuvan kemikaalivalvonnan, joka kattaa muun muassa kemikaalien varastoinnin, purun ja lastauksen. ELY-keskus valvoo, että toiminnassa noudatetaan myös kemikaalien osalta ympäristönsuojelulaissa säädettyjä yleisiä velvollisuuksia, joita ovat muun muassa selvilläolovelvollisuus (6 §), pilaantumisen torjuntavelvollisuus (14 §), ennaltavarautumisvelvollisuus (15 §) ja kemikaalien käyttöä koskevat erityiset velvollisuudet (19 §).

ELY-keskus valvoo lisäksi vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista annettua valtioneuvoston asetusta (1022/2006), jonka tavoitteena on lopettaa kerralla tai vaiheittain vesiympäristölle vaarallisten aineiden päästöt ja huuhtoutumat pintavesiin, vähentää vaiheittain haitallisten aineiden päästöjä ja huuhtoutumia sekä ehkäistä ja rajoittaa vaarallisten aineiden päästöjä pohjaveteen. Valvonnassa otetaan huomioon asetuksessa säädetty päästökiellot, päästöraja-arvot ja ympäristölaatumormit.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1907/2006, annettu 18 päivänä joulukuuta 2006, kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/ETY ja 2000/21/EY kumoamisesta

⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 528/2012, annettu 22 päivänä toukokuuta 2012, biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä

⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1021, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, pysyvistä orgaanisista yhdisteistä

⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/852, annettu 17 päivänä toukokuuta 2017, elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta

ELY-keskus valvoo myös ympäristönsuojelulain nojalla annettua laitos-VOC-asetusta (valtioneuvoston asetus eräiden orgaanisia liuottimia käyttävien toimintojen ja laitosten ilmaan johdettavien päästöjen rajoittamisesta 64/2015), jonka tavoitteena on vähentää ns. VOC-päästöjä (Volatile Organic Compounds).

ELY-keskuksen kemikaalivalvonnassa noudatetaan ympäristöministeriön ohjetta Kemikaalitiedon käyttö ympäristöluvassa: ohje lupa- ja valvontaviranomaisille (Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:32).

12 Merenkulun ympäristönsuojelulain valvonta

Merenkulun ympäristönsuojelulain tarkoituksena on ehkäistä alusten tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvia päästöjä mereen ja järjestää alusten jätteiden vastaanotto satamissa. ELY-keskus valvoo toimialueellaan merenkulun ympäristönsuojelulain noudattamista siltä osin kuin se koskee sataman jätehuoltosuunnittelua, aluksista peräisin olevien jätteiden ja sedimenttien vastaanottolaitteita satamassa sekä sataman jätehuoltoa koskevia maksuja (MYSL 12:4). Valvontatehtävä koskee erityisesti sellaisia kauppamerenkulun satamia, joilla on ympäristönsuojelulain mukainen ympäristölupa. Merenkulun ympäristönsuojelulain valvontaa tehdään osana satamiin kohdistuvaa ympäristönsuojelulain mukaista lupavalvontaa. Muita merenkulun ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuja valvontaviranomaisia ovat Liikenne- ja viestintävirasto, Syke, Rajavartiolaitos, Tulli, poliisi ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

ELY-keskus valvoo, että satamalle laaditaan merenkulun ympäristönsuojelulain mukainen jätehuoltosuunnitelma aluksista peräisin olevien jätteiden jätehuollon järjestämisestä satamassa (MYSL 9:5, 9:6). Jätehuoltosuunnitelmien valvonta koskee ELY-keskuksen osalta kauppamerenkulun satamia ja kalastussatamia, joihin vuosittain purettu saalismäärä on yli 20 000 kg. Huvivenesataman ja sellaisen kalastussataman, johon vuosittain purettu saalismäärä on alle 20 000 kg, jätehuoltosuunnitelman puolestaan hyväksyy kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (MYSL 9:6). ELY-keskus hyväksyy sataman jätehuoltosuunnitelman päätöksellä, jossa voidaan antaa jätehuoltoa koskevia tarpeellisia määräyksiä. Hyväksytty jätehuoltosuunnitelma merkitään ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Lapin ELY-keskuksessa satamien jätehuoltosuunnitelmia on merkitty tietojärjestelmään 3 kappaletta. Jätehuoltosuunnitelma on päivitettävä ja esitettävä toimivaltaisen viranomaisen arvioitavaksi ja hyväksyttäväksi vähintään viiden vuoden välein tai aina, jos sataman toiminta tai satamaan jätettävien jätteiden laatu, määrä tai jätehuolto muuttuu merkittävästi.

Lapin ELY-keskus on vuonna 2023 kartoittanut maakunnan alueen satamien jätehuoltosuunnitelmien määrää ja lainsäädännön uudistusten mukaisten päivitysten toimeenpanoa yhteistyössä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa.

Kalastuslain sisävesien satamien kalasaaliiden raportointivelvoite muuttui 1.1.2024 alkaen. Kun ensimmäiset raportoinnit uudistuneen lainsäädännön mukaisina saapuvat, voidaan tarkemmin määritellä, kuuluuko purkukohteena olevan sataman jätehuoltosuunnitelma valtion vai kunnan valvontaviranomaisen valvontavastuulle. Lapin ELY-keskus varautuu sen valvontavastuulle mahdollisesti siirtyvien kalastussatamien jätehuoltosuunnitelmien käsittelyyn ja valvontaan.

13 Maa-aineslain valvonta

13.1 ELY-keskuksen maa-aineslain mukaiset tehtävät

ELY-keskus ohjaa ja valvoo maa-aineslain mukaista toimintaa alueellaan sekä valvoo maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaisia valtion lupaviranomaisen myöntämiä yhteiskäsittelylupia (MAL 4 b §). Maa-aineslain mukaisena lupaviranomaisena toimii kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. ELY-keskus voi tarpeen vaatiessa keskeyttää maa-aineksen ottamisen, jos ottamisessa ei noudateta maa-aineslain tai sen nojalla annettuja säännöksiä, silloin kun ottaminen sijoittuu esimerkiksi luonnonsuojelu- tai pohjavesialueelle (MAL 15 §). Tämä koskee kaikkea maa-aineksen ottamista.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on vuosittain ilmoitettava ELY-keskukselle kunnan alueella otetun aineksen määrä ja laatu (MAL 23 a §). ELY-keskukset ja Syke ylläpitävät maa-ainesten ottamisen seurannan ja valvonnan tietojärjestelmää NOTTOa, johon tallennetaan tarpeelliset tiedot maa-aineslain mukaisista luvista ja ilmoituksista sekä ottamisalueiden tilan seurannasta (MAL 23 b §).

13.2 Maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain yhteiskäsittelyluvut

Maa-ainesten ottaminen voi tarvita myös ympäristölupaa. Maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain samaa hanketta koskeva lupahakemus käsitellään yhdessä ja ratkaistaan pääsääntöisesti samalla päätöksellä (YSL 47 a §, MAL 4 a §). Yhteiskäsittelyssä noudatetaan ympäristönsuojelulain menettelysäännöksiä, mutta lupahakemuksen sisältöön ja lupaharkintaan, luvan myöntämisen edellytyksiin ja lupamääräyksiin sovelletaan erikseen maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaisia aineellisia säännöksiä. ELY-keskus valvoo toimintoja, joiden maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaisen yhteiskäsittelyluvan on myöntänyt aluehallintovirasto. Lapin ELY-keskuksella on valvottavanaan 0 kpl maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaista yhteiskäsittelylupaa (tilanne 11/2023).

14 Vesilain valvonta

14.1 Valvonnan kohdentaminen ja valvontaviranomaiset

Vesilakia sovelletaan vesitalousasioihin, joilla tarkoitetaan vesitaloushankkeiden toteuttamista sekä muuta vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä ja hoitoa. Jos vesilain mukainen hanke tai toimenpide on aloitettu ennen nykyisen vesilain voimaantuloa, sovelletaan siihen vireilletulon aikaista sääntelyä. Esimerkiksi vedenottoluvat on pääosin myönnetty ennen nykyisen vesilain voimaantuloa. Valvonnan menettelyissä sovelletaan kuitenkin pääasiassa nykyistä vesilakia.

Vesilaki ei velvoita valvontasuunnitelman tekemiseen. Iso osa vesilain valvonnasta on ennakkovalvontaa, mutta tarvetta on myös kohteiden jälkivalvonnalle esimerkiksi säännöstelyjen, täyttöjen, rakenteiden, väylien ja vedenoton valvonnassa. Suunnitelmalliseen ja säännölliseen jälkivalvontaan käytettävissä olevat voimavarat ovat kuitenkin ELY-keskuksissa usein vähäiset. Vesilain jälkivalvontaan kuuluvat olennaisesti reaktiiviset valvontatoimet, jolloin ELY-keskus käynnistää valvontatoimenpiteitä esim. haitankärsijän tai toiminnanharjoittajan oman ilmoituksen johdosta.

Laillisuusvalvonnan ohella ELY-keskus valvoo vesilain mukaisissa asioissa yleistä etua. Yleisen edun valvonta tarkoittaa muun muassa ympäristön- ja luonnonsuojeluun, alueidenkäyttöön, kalatalouteen ja vesiliikenteeseen liittyvien näkökohtien huomioon ottamista. Vesilain valvonta kohdennetaan ensisijaisesti hankkeisiin, joilla on yleisen edun kannalta merkittäviä vaikutuksia.

Vesilain valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, joilla on rinnakkainen ja toisistaan riippumaton toimivalta lukuun ottamatta tiettyjä toimenpiteitä, joita ovat muun muassa tietyt kunnalle kuuluvat ojitussasiat sekä hankkeet, joista on tehtävä ennakoilmoitus ELY-keskukselle (VL 2:15 ja VL 5:6). Poikkeuksellisten luonnonolojen tai muun ylivoimaisen tapahtuman edellyttämien vaarantorjuntatoimien osalta vireillepano-oikeus on ELY-keskuksella (VL 18:4). Molemmat valvontaviranomaiset voivat käyttää yleistä etua koskevaa puhevaltaa vesilain mukaisissa hakemusasioissa (VL 11:9). ELY-keskus käyttää asianomistajan puhevaltaa rikosasiassa, jossa on rikottu vesilakia ja loukattu yleistä etua (VL 16:5). ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekevät vesilain valvonnassa viranomaisyhteistyötä ja tiedottavat tarvittaessa yhteydenotoista ja valvontatoimista toisilleen.

14.2 Vesilain mukainen ilmoitusmenettely ja luvan tarpeen harkinta

Ilmoitusmenettely toimii vesilaissa pienten vesitaloushankkeiden ennakovalvonnan välineenä, minkä perusteella valvontaviranomainen tarkistaa hankkeen luvanvaraisuuden ja saa lain valvonnan kannalta riittävät tiedot alueella toteutettavista hankkeista. Mikäli hanke ei edellytä vesilain 3 luvun 2 §:n tai 3 §:n mukaista lupaa, on hankkeesta vastaavan ilmoitettava ELY-keskukselle johdon sijoittamisesta toisen vesialueelle, ruoppauksesta ja vesikasvien niitosta, maa-ainesten ottamisesta vesistön pohjasta sekä pinta- ja pohjaveden ottamisesta (määrä yli 100 m³/vrk) (VL 2:15). Lisäksi ELY-keskukselle on ilmoitettava muusta kuin vähäisestä ojituksesta (VL 5:6). Ruoppauksesta ja vesikasvien niitosta, maa-ainesten ottamisesta vesistön pohjasta sekä pinta- ja pohjaveden ottamisesta tulee ilmoittaa vähintään 30 vuorokautta ennen toimenpiteen aloittamista. Johdon sijoittamisesta toisen vesialueelle ja muusta kuin vähäisestä ojituksesta tulee puolestaan ilmoittaa vähintään 60 vuorokautta ennen toimenpiteen aloittamista. ELY-keskus antaa ilmoituksista tiedon kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (VL 18:17). Lapin ELY-keskukselle on tullut vireille vesilain mukaisia ilmoituksia seuraavasti (vaihteluvälit suluissa vuosille 2021-2023):

- ruoppaus- ja niittoilmoitukset vuonna 2023: 62 ilmoitusta (vaihteluväli 55-67 kpl)
- ojitusilmoitukset vuonna 2023: 44 ilmoitusta (vaihteluväli 34–44 kpl)
- alitusilmoitukset vuonna 2023: 9 kpl
- pintaveden ottamista koskevat ilmoitukset vuonna 2023: 6 ilmoitusta (ilmoitukset tai vastaavat, joissa ELY ottanut kantaa/lausunut pintaveden oton luvan tai oikeuden hakemisesta)
- pohjaveden ottamista koskevat ilmoitukset vuonna 2023: 0 ilmoitusta vuodessa
- maa-ainesten ottamista vesistön pohjasta koskevat ilmoitukset vuonna 2023: 0 ilmoitusta vuodessa (ns. Kotitarveotto, pintavesien pohjasta)

Ilmoituksista annetaan yleensä lausunto. Ruoppaus- ja niitto- ja alitusilmoituksista annetaan aina lausunto. Kaikkiin ilmoituksiin pyritään kuitenkin vastaamaan vähintäänkin toteamalla toimenpiteen hyväksyttävyyys, sekä antamalla ilmoituksen tekijälle toimenpiteen suorittamista koskevia ohjeita.

Lapin ELY-keskus arvioi vesilain mukaisia ilmoituksia käsitellessään aina myös hankkeen luvantarpeen. ELY-keskus voi hankkeen luonteen, koon tai hankkeen mahdollisten haittavaikutusten perusteella kehottaa ilmoituksen tekijää hakemaan vesilain mukaista lupaa.

Jos ilmoitettu toimenpide vaatii vesilain mukaisen luvan, annetaan ilmoituksesta aina lausunto, jossa kehoitetaan hakemaan lupaa.

Vesilain mukainen luvantarpeen arviointi ja siihen liittyvä ohjaus ja neuvonta ovat olennainen osa ELY-keskuksen tekemää vesilain ennakkovalvontaa. Ilmoitusten käsittelyn yhteydessä tehtävän luvantarpeen arvioinnin lisäksi valvontaviranomainen harkitsee luvantarvetta toiminnanharjoittajien ja haitankärsijöiden yhteydenottojen perusteella. Usein myös viranomaiset tai hankkeesta vastaavat pyytävät suunnitellun hankkeen tai toimenpiteen luvanvaraisuudesta lausuntoa ELY-keskukselta. Luvantarvetta arvioidaan myös sellaisten hankkeiden osalta, jotka eivät ole vesilain mukaan ilmoitusvelvollisia, mutta joiden vaikutukset tulee arvioida. Tällaisia hankkeita ovat muun muassa metsänkäyttöilmoituksia koskevat vesilain mukaisen luvan tarpeen arvioinnit, rummut, vesistökuunnostukset, merialueen alitukset, luonnontilaisten pienvesien vaarantaminen, laiturit, sillat, aallonmurtajat, maalämpöjärjestelmien rakentaminen pohjavesialueella ja vesialueen täyttäminen maa-aineksella. Erillisiä lausuntoja vesilain mukaisen luvan tarpeesta on vuonna 2023 annettu 59 kpl.

Luvan tarvetta arvioitaessa tehdään yhteistyötä muun muassa luonnonsuojelun asiantuntijoiden kanssa, jotta varmistetaan, että esimerkiksi vesilain mukaiset suojeltavat luontotyypit ja luonnonsuojelulain mukaiset suojelualueet tulevat huomioiduksi.

Lisäksi Lapin ELY-keskus vastaa erilaisiin vesirakennustöihin ja vesistövaikutuksiin liittyviin yleisöilmoituksiin ja antaa neuvontaa hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttamiseen. Vuonna 2023 vastattiin 35 yleisöilmoitukseen ja annettiin neuvontaa 61 tiedustelun tai neuvottelupyynnön osalta.

14.3 Vesilupien valvonta ja vesilain laillisuusvalvonta

Vesilain 3 luvussa säädetään vesitaloushankkeiden luvanvaraisuudesta. Vesilain 3 luvun 3 §:ssä on lueteltu vesitaloushankkeet, joilla on oltava aina lupaviranomaisen myöntämä lupa riippumatta hankkeen vaikutuksista. Lisäksi vesilain 3 luvun 2 §:ssä säädetään vesitaloushankkeiden yleisestä luvanvaraisuudesta, joka perustuu hankkeen vaikutuksiin. Vesitaloushankkeella on oltava lupa, jos se voi muuttaa vesistön asemaa, syvyyttä, vedenkorkeutta tai virtaamaa, rantaa tai vesiympäristöä taikka pohjaveden laatua tai määrää, ja muutos aiheuttaa pykälässä lueteltuja vaikutuksia. ELY-keskus ohjaa hankkeesta vastaavan tekemään vesilain lupaviranomaisena toimivalle aluehallintovirastolle lupahakemuksen hankkeista, jotka ovat aina luvanvaraisia, sekä hankkeista, jotka ovat vaikutustensa perusteella luvanvaraisia. ELY-keskus toteaa vesiluvan tarpeen hankkeesta annettavassa lausunnossa.

Vesiluvan haltija on tarvittaessa velvoitettava tarkkailemaan hankkeen toteuttamista ja sen vaikutuksia (VL 3:11). Lupaviranomainen, tai sen määräyksestä valtion valvontaviranomainen tai kalatalousviranomainen, voi määrätä useat luvanhaltijat yhdessä tarkkailemaan toimintojensa vaikutusta (yhteistarkkailu) tai hyväksyä toiminnan tarkkailemiseksi osallistumisen alueella tehtävään seurantaan. Käytännössä vesilain mukaiset tarkkailusuunnitelmat on vesitalousluvista määrätty poikkeuksetta ELY-keskukselle hyväksyttäväksi. Joissakin luissa on velvoitettu myös kalataloudelliseen tarkkailuun, minkä hyväksyy kalatalousyksikkö, tai kasvillisuusseurantaan, jonka osalta valvontaviranomainen tekee yhteistyötä luonnonsuojeluyksikön kanssa.

Vesilain mukaisten hankkeiden kesto ja mittakaava vaihtelevat huomattavasti, mikä vaikuttaa myös niiden valvontaan. Valvonta vaihtelee pysyvien kohteiden lupaehtojen ja velvoitetarkkailutulosten säännöllisestä seurannasta lähinnä yksityisten asianosaisten ilmoituksista käynnistyviin selvitys- ja valvontatoimenpiteisiin. Vesilain mukaiset luvat

myönnetään pääsääntöisesti pysyvinä, mutta lupa voidaan erityisistä syistä myöntää myös määräajaksi.

Pienissä yksittäisissä, lyhytkestoisissa ja vaikutuksiltaan vähäisissä vesitaloushankkeissa varsinaisen lupavalvonnan tarve on yleensä vähäistä. Valvontatoimet käynnistyvät pääsääntöisesti toiminnanharjoittajan, osakaskunnan, haitankärsijän tai kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ilmoituksesta. Yksittäisiä lyhytkestoisia kohteita ovat esimerkiksi ruoppaukset ja laiturit, pienet siltatyöt ja vesistöalitukset, vähäiset vesistörakenteet ja yksityiset kaivot.

Suurissa pitkäkestoisissa, määräaikaisissa ja yleiseen etuun merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa lupavalvonnan merkitys on suurempi. Määräaikaisia valvontakohteita ovat esimerkiksi vedenpinnan nostot, suuret vesirakenteet kuten laiturit, sillat ja vesistöalitukset sekä maa-ainesten ottaminen vesialueen pohjasta. Jotkin hanketyypit, kuten suuret vesialueen täytöt, voivat olla joko määräaikaisia tai pysyväisluonteisia valvontakohteita.

Muita pysyväisluonteisia valvontakohteita ovat esimerkiksi säännöstelyt, vesivoiman hyödyntäminen ja veden ottaminen. Pysyvien kohteiden lupamääräyksissä on usein jatkuva tarkkailuvelvoite ja monet niistä on määrätty osallistumaan yhteistarkkailuun. ELY-keskus seuraa kohteiden tarkkailutuloksia voimavarojensa puitteissa ja vertaa niitä lupaehtoihin sekä lupamenettelyssä arvioituihin vaikutuksiin. Sekä pysyväisluonteisiin että suuriin määräaikaisiin valvontakohteisiin tehdään valvontakäyntejä voimavarojen mukaan.

Lapin ELY-keskuksen tiedossa olevia vesilain mukaisin lupia on tällä hetkellä aktiivisen valvonnan kohteena 30 hanketta, jotka koskevat mm. väyläruoppauksia, siltojen rakentamista ja muita isoja vesirakennustöitä. Vesivoiman säännöstelylupia on valvonnassa 30 kpl. Lisäksi ympäristöluvallisilla toimijoilla voi olla vesilain mukaisia lupia, joita valvontaa ympäristöluvan valvonnan yhteydessä.

Vesilain mukaisia lupia on Lapin ELY-keskuksen aktiivisesti valvottavana noin 216 kpl, joista noin 156 kpl on pohjavedenottamiseen tai muita pohjaveden muuttamiseen liittyviä lupia. Lisäksi Lapin ELY-keskuksen toimialueella on voimassa 16 vedenottolupaa, joiden mukainen toiminta on lopetettu, mutta lupaa ei ole rauetettu. Melko iso osa luvista on myönnetty 1970- ja 1980-luvuilla. Valvonnassa huomiota tulisikin jatkossa kiinnittää muun muassa vanhoissa lupapäätöksissä määritettyihin vedenottomääriin, jotka eivät kaikissa tapauksissa ole muodostuman todelliseen antoisuuteen verrattuna kohtuullisia. Lapin ELY-keskuksen toimialueella on voimassa yhdeksän pohjavedenottamoiden suoja-aluepäätöstä, joissa on esitetty rajoituksia suoja-alueille sijoittuville toiminnoille. Kuten vedenottolupienkin kohdalla, myös Lapin ELY-keskuksen alueella voimassa olevat päätökset vedenottamoiden suoja-alueista ovat pääsääntöisesti vanhoja, ja niitä olisi tulevaisuudessa tarpeen päivittää vastaamaan paremmin alueilla nykyisin sijaitsevia riskitoimintoja.

Vesitalousluvista määrätään pääsääntöisesti, että hankkeesta vastaavan on ilmoitettava töiden aloittamisesta ELY-keskukselle ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Saatuaan aloitusilmoituksen, ELY-keskus tarkistaa, aloitetaanko hanke luvan mukaisena aikana, ja sisältyykö lupaan tarkkailumääräyksiä. Vireille tulevat vesistörakentamishankkeet viedään Syken ylläpitämään vesistötöiden tietojärjestelmään (VESTY). Vesilain mukaisesti luvanvaraisista hankkeista tulee tehdä valmistusilmoitus lupaviranomaiselle ja valtion valvontaviranomaiselle (VL 3:18). ELY-keskus tiedottaa valmistusilmoituksesta kuuluttamalla, jos hankkeesta aiheutuu merkittäviä tai laajalle ulottuvia ympäristövaikutuksia (VL 14:13). Lupamääräyksissä voidaan edellyttää myös lopputarkastusta.

Valvontaviranomainen voi ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin haitan tai vaaran poistamiseksi, jos vesilain tai sen nojalla annettujen säännösten vastainen toimenpide aiheuttaa välitöntä haittaa

tai vaaraa turvallisuudelle, terveydelle tai muulle tärkeälle yleiselle edulle taikka huomattavaa vaaraa toisen omaisuudelle (VL 14:10). Valvontaviranomainen voi myös keskeyttää vesilain 2 luvun 15 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvan toiminnan, jos se on ilmeisen lainvastaista (VL 14:11). ELY-keskus puuttuu luvattomiin, luvanvastaisiin tai ennakoidusta poikkeavia vaikutuksia aiheuttaneisiin hankkeisiin tarvittaessa valvonnallisin keinoin pyytämällä toimenpiteen tehneeltä asiasta selvityksen ja kehottamalla tätä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi (VL 14:2). Tarvittaessa ELY-keskus laittaa vireille hallintopakkovaatimuksen aluehallintovirastoon tai tekee tutkintapyyntöä poliisille (VL 14:2).

15 Yleisöilmoitukset

ELY-keskukselle tulevat yleisöilmoitukset koskevat pääasiassa ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisia valvontakohteita. Yleisöilmoituksen saavuttua ELY-keskus arvioi ilmoituksen merkittävyyden, ottaa yhteyttä toiminnanharjoittajaan asian selvittämiseksi ja ryhtyy tarvittaessa valvontatoimiin. ELY-keskus pyrkii käsittelemään yleisöilmoituksen 30 vuorokauden kuluessa sen vireilletulosta.

ELY-keskukselle voi tulla myös yleisöilmoituksia, jotka selvittelyjen jälkeen voidaan kohdentaa kuntien valvomiin toimintoihin. Tällaiset yleisöilmoitukset sekä roskaantumiseen liittyvät yleisöilmoitukset ohjataan kuntiin.

Kiireellisiä toimenpiteitä vaativissa tapauksissa ELY-keskus käy paikan päällä tai pyytää apua kunnan ympäristöviranhaltijoilta tilanteen kartoittamiseksi. Tehtävät valvontatoimenpiteet riippuvat kohteesta, asiasta sekä asian kiireellisyydestä ja ne harkitaan tapauskohtaisesti. Kun asia on selvitetty, ELY-keskus informoi ilmoituksen tekijää tehdyistä toimenpiteistä ja asian lopputuloksesta. Osa yleisöilmoituksista tulee myös nimettöminä, jolloin jälki-informointia ei voida tehdä.

Yleisöilmoituksiin liittyvät dokumentit, kuten yhteydenotot, saadut selvitykset ja mahdolliset tarkastuskertomukset, kirjataan ELY-keskuksen tietojärjestelmiin.

Jos yleisöilmoituksen takia on tehtävä YSL:n 169 §:n mukainen tarkastus, voidaan tarkastuksesta periä maksu toiminnanharjoittajalta. Kuten häiriö- ja poikkeustilanteissa, myös yleisöilmoitusten osalta YSL 169 §:n mukaisen tarkastuksen vireilletuloa ohjaa valvontaviranomaisen tekemä arvio haitan luonteesta, vakavuudesta ja kiireellisyydestä.

Jos yleisöilmoitus osoittautuu tarpeettomaksi, asian käsittely keskeytetään. Mikäli valvontaviranomainen joutuu tekemään tarpeettomaksi osoittautuvan ilmoituksen selvittämiseksi paljon työtä tai jos samasta asiasta on useita perusteettomia ilmoituksia, voi ELY-keskus ympäristönsuojelulain mukaisissa asioissa laskuttaa ilmoituksen tekijää (YSL 205 §).

16 Hallintopakkomenettely ja tutkintapyyntö

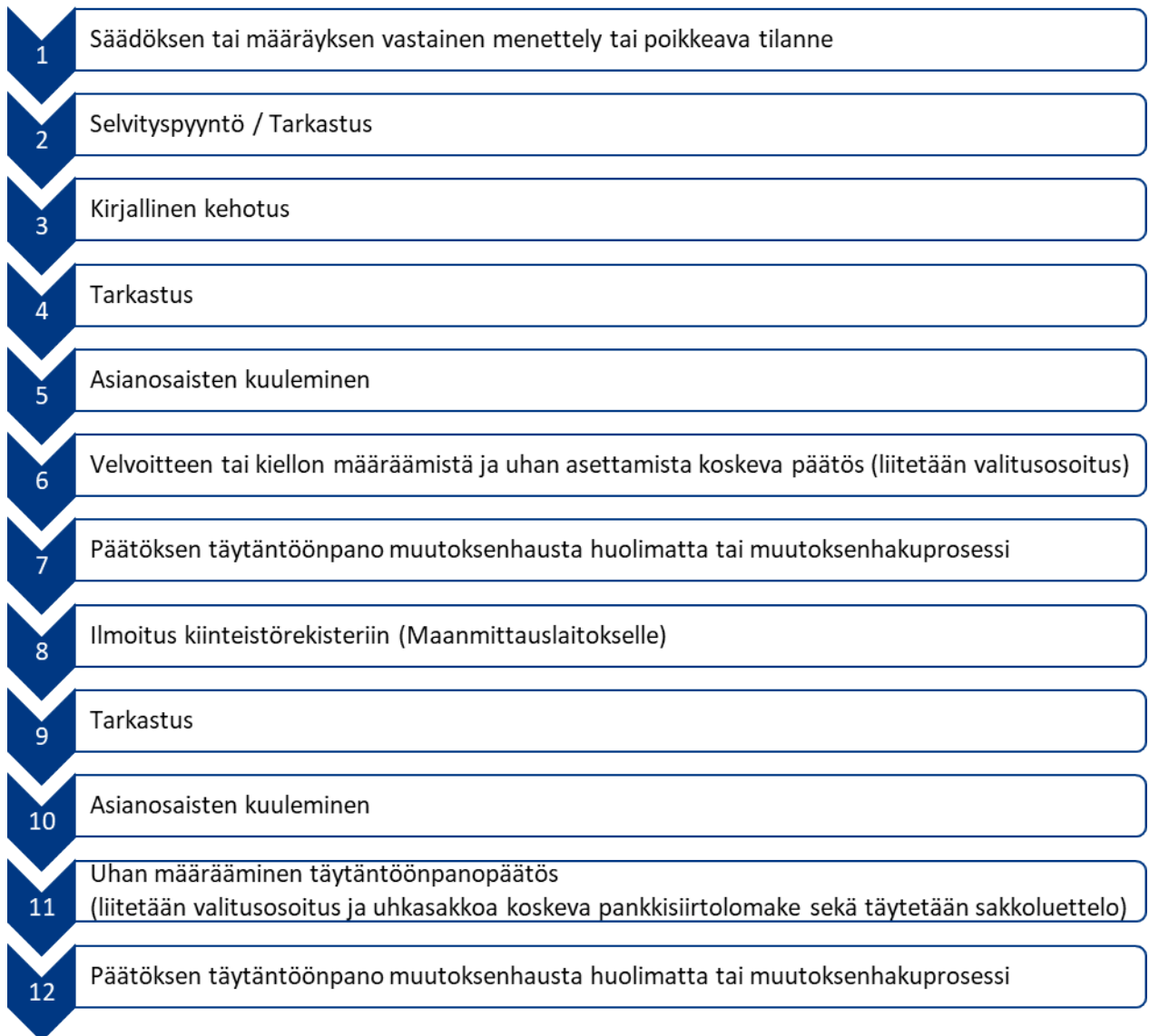
16.1 Hallintopakko

Valvontaviranomaisella on velvollisuus ryhtyä toimiin havaitsemansa lainvastaisen tilanteen oikaisemiseksi. Lainvastaiset tilanteet pyritään ensisijaisesti korjaamaan toiminnanharjoittajan omaehtoisilla toimilla. Tarvittaessa lainvastaisen toiminnan harjoittajaa kehoitetaan saattamaan

tilanne lainmukaiseksi (YSL 179 §). Mikäli tilanne ei korjaannu kehotuksessa asetetussa määräajassa, tekee valvontaviranomainen hallintopakkopäätöksen (YSL, JL) tai hallintopakkohakemuksen (VL) toimivaltaiselle viranomaiselle. Hallintopakkomenettelyn tarkoituksena on saattaa lainvastainen tilanne palautettua lailliseksi.

Hallintopakkomenettelystä säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990), jota noudatetaan kaikkien hallinnonalojen hallintopakkomenettelyissä. Lisäksi muun muassa ympäristönsuojelulaissa, jätelaissa ja vesilaissa on omat hallintopakkosäännöksensä (välillinen hallintopakko, YSL 175 §, 184 §, JL 126 §, 129 §, VL 14:4 ja 14:8). Ympäristönsuojelulaissa ja vesilaissa on myös säännökset välittömästä hallintopakosta (YSL 181 § ja 182 a §, VL 14:10 ja 14:11).

Välillinen hallintopakkomenettely on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa valvontaviranomainen antaa lain tai luvan vastaisesti toimivalle kiellon tai määräyksen laittoman toiminnan lopettamiseksi tai tilanteen saattamiseksi lailliseksi (päävelvoite). Määräystä/kieltoa on tehostettava uhkasakolla, teettämisuhalla tai keskeyttämisuhalla, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Mikäli toiminnanharjoittaja ei täytä viranomaisen asettamaa päävelvoitetta, määrää velvoitteen asettanut viranomainen sen hallintopakkomenettelyn toisessa vaiheessa täytäntöön pantavaksi eli uhkasakon maksettavaksi, toimenpiteen teetettäväksi laiminlyöjän kustannuksella tai toiminnan keskeytettäväksi. Velvoitettavaa on kuultava sekä ennen hallintopakon asettamista että ennen uhan täytäntöönpanopäätöstä. Kohteeseen on hallintopakkomenettelyssä tehtävä tarkastukset hallintopakkoa edeltävän ensimmäisen kehotuksen määräajan päättymisen jälkeen, hallintopakon asettamispäätöksessä velvoitteen täyttämiseksi asetetun määräajan jälkeen sekä uhan täytäntöönpanopäätöksessä asetetun määräajan jälkeen. Hallintopakkomenettelyn kulku on kuvattu kuvassa 4.

Kuva 4. Hallintopakkomenettelyn kulku (mukaillen laillisuusvalvontaopas, s. 142).

ELY-keskus on hallintopakkoa käyttävä viranomainen ympäristönsuojelulain nojalla ainakin seuraavissa tapauksissa:

- Luvanvaraisissa ja ilmoituksenvaraisissa toiminnoissa, joiden ympäristöluvan myöntää tai ilmoituspäätöksen antaa aluehallintovirasto (YSL 175 §)
- Ympäristönsuojelulain 116 §:ssä tarkoitetun rekisteröinnin laiminlyöntiin liittyvissä valvonta-asioissa silloin, kun ELY-keskus on ko. ilmoitukset ja rekisteröinnin käsittelevä viranomainen
- Pilaantuneen maaperän tai pohjaveden selvitys- ja kunnostustyötä koskevissa asioissa (YSL 135 §, 136 § ja 137 §)
- Vesistön merkittävän pilaantumisen tai luontovahingon korjaamista koskevassa asiassa (YSL 176 §)
- Eräiden ilmoituksenvaraisten kertaluonteisten toimintojen valvonnassa silloin, kun ELY-keskus on ilmoitukset ratkaiseva valvontaviranomainen (YSL 118 § ja 123 §)
- Polttolaitosten poikkeuksellisista tilanteista annettavien päätösten osalta (YSL 99 §)

ELY-keskus on hallintopakkoa käyttävä viranomainen myös niissä hallintopakkoasioissa, jotka koskevat ympäristönsuojelulain rikkomuksia aluehallintoviraston myöntämässä maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaisissa yhteiskäsittelyluvuissa (MAL 14 §, YSL 175 §). Kunnat ovat hallintopakkoviranomaisia maa-aineslain mukaisissa hallintopakkoasioissa sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen myöntämässä maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain yhteiskäsittelylupaa koskevilla hallintopakkoasioissa (MAL 14 §).

Jätelain rikkomistilanteissa hallintopakkoviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (JL 24 §, 126 §). ELY-keskus on hallintopakkoa käyttävä viranomainen jätelain 13 luvun määrittelemässä ELY-keskuksen valvontavastuulle kuuluvissa asioissa. ELY-keskus voi määrätä myös laiminlyöntimaksun eräissä jätelain rikkomistilanteissa (velvollisuus tehdä hakemus toiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin, velvollisuus pitää jätehuoltorekisteriotetta mukana jätteen kuljetuksessa sekä velvollisuus laatia siirtoasiakirja ja pitää sitä mukana jätteen kuljetuksessa, JL 133 §). Kunnat ovat hallintopakkoviranomaisia pääsääntöisesti jätelain mukaisissa roskaamisasioissa.

Kemikaalilainsäädännön rikkomuksissa valvontaviranomainen (ELY-keskus tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen) noudattaa laillisuusvalvonnassa ympäristönsuojelulain menettelyjä (KemL 11 §, 46 §).

Merenkulun ympäristönsuojelulain osalta hallintopakkoviranomaisia ovat liikenne- ja viestintävirasto, ELY-keskus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja Tulli (MYSL 12:15). ELY-keskus on hallintopakkoa käyttävä viranomainen sille merenkulun ympäristönsuojelulaissa säädettyjen valvontatoimien eli satamien jätehuollon valvonnan osalta (MYSL 12:4). Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on hallintopakkoa käyttävä viranomainen huvivenesatamien ja sellaisten kalastussatamien, joihin vuosittain purettu saalismäärä on alle 20 000 kilogrammaa, jätehuollon osalta.

Vesilain soveltamisalaan kuuluvissa toiminnoissa hallintopakkoviranomainen on aluehallintovirasto (VL 14:4). Tarvittaessa ELY-keskus voi panna vireille hallintopakkohakemuksen aluehallintovirastossa, jotta AVI määräisi säännöksiä rikkovat toimimaan vesilain ja sen nojalla annettujen päätösten mukaisesti (VL 14:2).

16.2 Tutkintapyyntö

Valvontaviranomainen on velvollinen ilmoittamaan havaitsemistaan lainvastaisuuksista poliisille esitutkintaa varten (YSL 188 §, VL 14:2, JL 136 §). Valvontaviranomainen voi jättää rikosilmoituksen tekemättä vain, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi syytteen nostamista (YSL 188 §, JL 136 §) tai jos tekoa on olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä (VL 14:2). Ilmoittamatta jättäminen harkitaan tapauskohtaisesti. ELY-keskus on rikosasiassa asianomistaja, jos yleistä etua on loukattu (YSL 188 §, JL 136 §, VL 16:5).

Maa-aineslain (18 §) mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen (valvontaviranomainen) on lain 17 §:ssä tarkoitetun teon tai laiminlyönnin todettuaan ilmoitettava asiasta syyttäväviranomaiselle syytteen nostamista varten.

Laillisuusvalvonnassa pyritään käyttämään tehokkaasti valvonnan keinoja luparikkomuksiin ja reagoimaan nopeasti valvonnassa esiin nouseviin puutteisiin. Valvontakeinot valitaan tapauskohtaisesti tilanteen vakavuuden, syiden ja seurausten perusteella sekä noudattaen hallinnon oikeusperiaatteita (esimerkiksi lainalaisuus-, suhteellisuus- ja tarkoitussidonnaisuuden periaatteet).

ELY-keskus antaa pyydettyä lausuntoja poliisille ja syyttäjälle rikosepäilyistä yleisen edun asianomistajana ja asiantuntijana sekä omien että muiden tahojen, kuten kuntien ja yksityishenkilöiden, tekemistä tutkintapyyntöistä. ELY-keskuksen edustajat tai asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan ympäristörikosoikeudenkäynteihin eri oikeusasteissa asiantuntijana, todistajana tai asianomistajana.

Hallintopakko- ja tutkintapyyntöasioita on käsitelty tarkemmin ympäristöministeriön julkaisemassa laillisuusvalvontaoppaassa.

17 Viranomaisyhteistyö ja tiedottaminen

17.1 Viranomaisyhteistyö

Ympäristönsuojeluyksikkö tekee ympäristönsuojelu- ja vesilain mukaisessa valvonnassa yhteistyötä ELY-keskuksen Y-vastuualueen muiden yksiköiden (maankäyttö- ja ympäristövaikutukset-, luontoympäristö- ja vesitalousyksikkö) kanssa. Niille tiedotetaan vireillä olevista merkittävistä lupa-asioista ja niiden näkemykset otetaan huomioon annettavissa lausunnoissa ja muussa valvonnassa. Lisäksi yhteistyötä tehdään ELY-keskuksen E- ja L-vastuualueiden yksiköiden kanssa (esimerkiksi kalatalous, maatalouden tukivalvonta).

Valvonnan toimintatapoja pyritään kehittämään ja yhtenäistämään muiden ELY-keskusten kanssa. Yhteistyö on tiivistä etenkin Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella sijaitsevien Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun ELY-keskusten kanssa. ELY-keskusten asiantuntijat tekevät yhteistyötä osallistumalla erilaisiin toimialakohtaisiin yhteistyöryhmiin, joissa linjataan yhdessä valvonnan periaatteita ja käytäntöjä muun muassa ympäristölainsäädännön muutosten myötä. ELY-keskusten valvontapäälliköillä on myös aktiivisesti toimiva yhteistyöverkosto. ELY-keskukset sopivat vuosittain yhteisen valvontateeman, johon liittyviä valvontatoimenpiteitä pyritään kehittämään ja jonka mukaisiin asioihin kiinnitetään erityistä huomiota esimerkiksi laitosten määräaikaistarkastuksilla. Viime vuosina valvontateemoina ovat olleet muun muassa kansainväliset jätesirrot, materiaalihokkuus, kemikaalilain valvonta ja hulevesien hallinta ympäristölupavollisilla laitoksilla.

Valvonnan tehokkuuden lisäämiseksi pyritään jakamaan asiantuntijuutta ja edistämään verkostoitumista. ELY-keskusten tehtävien hoitamisessa voidaan sovittaessa käyttää muun muassa ristiinesittelyoikeutta. ELY-keskuksilla on hoidettavanaan myös valtakunnallisia erikoistumis- ja keskittämistehtäviä. Ympäristövalvonnan kannalta tärkeimmät ELY-keskusten erikoistumis- ja keskittämistehtävät on lueteltu kappaleessa 17.2 ELY-keskusten keskitetyt tehtävät ja erikoistumistehtävät.

Lapin ELY-keskus tekee tiivistä yhteistyötä myös Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ympäristöluvat -vastuualueen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on välittää valvonnassa saatuja tietoja lupaviranomaisen käyttöön sekä vaikuttaa muun muassa siihen, että lupapäätökset ovat selkeitä ja lupamääräykset valvonnallisesti toimivia. Pohjois-Suomen AVI ja sen toimialueen ELY-keskukset järjestävät säännöllisesti yhteistyöpalavereita, minkä lisäksi tiedonvaihtoa tapahtuu lausunnoissa, neuvotteluissa ja muiden yhteydenottojen välityksellä, neuvottelupäivillä, toimiala- ja sektorikohtaisissa työryhmissä sekä BAT/BREF-toimialaryhmissä, joissa on ELY-keskusten ja AVI:n lisäksi edustajia muun muassa Sykesta ja ympäristöministeriöstä. Aluehallintovirastolle varataan mahdollisuus osallistua ELY-keskuksen järjestämiin määräaikaistarkastuksiin ja mahdollisuuksien mukaan osallistutaan aluehallintoviraston järjestämille lupaprosessin yhteydessä tehtäville laitostarkastuksille. Yhtenäisiä

valtakunnallisia toimintatapoja sekä aluehallintoviraston ja ELY-keskusten välistä yhteistyötä on kehitetty ympäristöhallinnon ohjaus- ja kehittämishankkeissa.

ELY-keskus tekee valvontaa yhteistyössä alueen kuntien ja muiden viranomaisten kanssa. Kuntien ympäristöviranhaltijoille varataan mahdollisuus osallistua ELY-keskuksen tarkastuskäynneille ja neuvotteluihin. Kunnan viranomaisia neuvotaan erilaisissa ympäristönsuojeluasioissa ja tiedotetaan tarpeen mukaan ELY-keskukselle tulleista yhteydenotoista ja ilmoituksista sekä ELYn valvontatoimista. Yhteistyötä tehdään monilla sektoreilla, ELY-keskus esimerkiksi ohjaa kuntien tekemää ilmanlaadun seurantaa yleisellä tasolla, aktivoi ja kannustaa kuntia yhteistyöhön sekä tekee ehdotuksia seurannan järjestämiseksi. ELY-keskus voi pyytää kunnan viranomaiselta virka-apua (YSL 187 §), esimerkiksi käymään ELY-keskuksen valvomalla laitoksella selvittämässä tilannetta. ELY-keskus ei kuitenkaan ryhdy valvontatoimenpiteisiin (kuten selvityspyyntö, kehoitus) ennen kuin myös ELY-keskuksen valvoja on käynyt paikalla. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös kuntien terveydensuojelu- ja rakennusvalvontaviranomaisten sekä eläinlääkäreiden kanssa.

Lapin ELY-keskus järjestää alueensa kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille neuvottelupäiviä joka toinen vuosi. Neuvottelupäivät järjestetään seuraavan kerran vuosina 2024 ja 2026.

Lapin ELY-keskuksen kunta-YLVA-yhteyshenkilö neuvoo ja ohjaa kuntien ympäristönsuojelun viranhaltijoita YLVA-järjestelmän käytössä ja järjestää tarvittaessa koulutusta järjestelmän käyttöön. Koulutustarpeita kartoitetaan vuosittain. Vuonna 2023 järjestettiin yksi koulutustilaisuus koulutustarpeesta ilmoittaneen Simon kunnan ympäristönsuojelun viranhaltijoille.

Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös muiden viranomaisten kuten Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes), poliisin, pelastusviranomaisen, tullin, rajavartiolaitoksen, AVI:n työsuojelun vastuualueen ja peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen (esim. eläinsuojelu), Suomen ympäristökeskuksen (Syke), Luonnonvarakeskuksen (Luke) ja Ruokaviraston kanssa. Yhteisiä tarkastuksia esimerkiksi pelastusviranomaisen kanssa pyritään tekemään riskinarvioinnin perusteella keskeisiin kohteisiin. Tarvittaessa järjestetään yhteistapaamisia, joissa pohditaan yhteistyön kehittämistä. Esimerkiksi Tukes järjestää vuosittain tapaamisen ELY-keskusten kanssa ajankohtaisista asioista. ELY-keskus on mukana alueellisissa ympäristörikostorjunnan viranomaisyhteistyöryhmissä poliisin, syyttäjän, pelastuslaitoksen ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. ELY-keskukset tekevät yhteistyötä pelastusviranomaisten ja muiden valtion viranomaisten, kuten poliisin ja rajavartiolaitoksen, kanssa myös ympäristövahinkoihin varautumisessa ja ympäristövahinkotilanteissa.

ELY-keskuksen tekemää ympäristönsuojelulain mukaista valvontaa tukee ympäristöministeriön ohjaus. ELY-keskus osallistuu ympäristöministeriön järjestämiin koulutuksiin ja neuvottelupäiviin. Lisäksi ELY-keskuksen asiantuntijat ovat tarvittaessa yhteydessä ympäristöministeriöön esimerkiksi laintulkintaan liittyvissä kysymyksissä. Vesilain valvonnan ohjaus kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle ja oikeusministeriölle.

Valtakunnallinen Ympäristöasioiden asiakaspalvelukeskus (Y-aspa) neuvoo asiakkaita ELY-keskuksen vastuulle kuuluvissa ympäristöasioissa. Y-aspan asiakaspalvelutehtävä kattaa ELY-keskusten Y-vastuualueen tehtävät sekä E-vastuualueen kalataloustehtävät. Y-aspa neuvoo myös aluehallintovirastojen ympäristö- ja vesitalouslupa-asioissa sekä Syken vesitehtäviä koskeissa asioissa. Näiden lisäksi Y-aspa palvelee osittain myös kuntien ja ympäristöministeriön yleisissä ympäristöasioissa. Y-aspa välittää myös asiakkaiden yhteydenottoja ELYn asiantuntijoille.

17.2 ELY-keskusten keskitetyt tehtävät ja erikoistumistehtävät

Osa ympäristönsuojeluun liittyvistä tehtävistä on valtakunnallisesti keskitetty tietyille ELY-keskuksille, jotka ovat erikoistuneet näiden tehtävien hoitamiseen. Ne ELY-keskukset, joilla on erikoistumis- tai keskittämistehtäviä, kehittävät ja ylläpitävät erikoistumisalansa valtakunnallista asiantuntijaverkostoa, edistävät erikoistumisalaansa kuuluvan tiedon välitystä sekä järjestävät alaan liittyviä koulutuksia. Alueellinen ELY-keskus voi myös hoitaa erikoistumis- tai keskittämisalansa valvontatehtäviä toisten ELY-keskusten toimialueella niiden puolesta, esimerkiksi erityisasiantuntemuksen saatavuuden turvaamiseksi.

Ympäristövalvonnan kannalta tärkeimmät ELY-keskusten erikoistumis- ja keskittämistehtävät on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5. Ympäristövalvonnan kannalta tärkeimmät ELY-keskusten erikoistumis- ja keskittämistehtävät.

Erikoistumistehtävä	ELY-keskus
Kaivostoiminnan ympäristöturvallisuuden asiantuntija- ja kehittämistehtävät	Kainuun ELY
Kalankasvatuksen ympäristönsuojelun koordinointi- ja asiantuntijatehtävät	Varsinais-Suomen ELY
Kansainvälisten jätteenkuljettajien rekisteröintiin liittyvät tehtävät	Kaakkois-Suomen ELY
Kemikaalilain mukaisten valvontakysymysten asiantuntijatehtävät	Kaakkois-Suomen ELY
Meluntorjunnan asiantuntija- ja kehittämistehtävät	Uudenmaan ELY
Metsäteollisuuden ja siihen liittyvän kemianteollisuuden ympäristökysymyksiä koskevat asiantuntijatehtävät	Kaakkois-Suomen ELY
Turvetuotannon ympäristönsuojelun koordinointi- ja asiantuntijatehtävät	Pohjois-Pohjanmaan ELY
Valtakunnallinen patoturvallisuusviranomainen	Kainuun ELY
Valtakunnallisen jätehuollon tuottajavastuun ohjaus- ja valvontatehtävät	Pirkanmaan ELY
Valtakunnallisen pilaantuneiden maiden tutkimus- ja kunnostusohjelman (Maaperä kuntoon -ohjelma) koordinoititehtävät	Pirkanmaan ELY
Ympäristöhallinnon asiakaspalvelukeskuksen (Y-aspa) toiminnasta vastaaminen	Pirkanmaan ELY
Öljyvahinkojen torjunnan teknologian kehittämiseen ja valtakunnalliseen varallaoloon liittyvät tehtävät	Etelä-Pohjanmaan ELY

Lapin ELY-keskuksen erikoistumistehtävistä keskeisimmät ympäristövalvonnan osalta ovat Etelämantereen ympäristönsuojelun lupa- ja valvontatehtävät sekä rajajokisopimuksen toimeenpanotehtävät.

17.3 Tiedottaminen ja viestintä

ELY-keskukselle tulee paljon yhteydenottoja muun muassa toiminnanharjoittajilta, yksityisiltä henkilöiltä ja konsulteilta, ja niihin pyritään vastaamaan mahdollisimman pian. Valvontaan liittyvissä asioissa annetaan neuvontaa ja ohjausta myös kuntien viranomaisille ja yksityisille kansalaisille.

Tiedottaminen ja sen tarve harkitaan aina tapauskohtaisesti. Yksittäisistä toimenpiteistä, kuten merkittävistä lausunnoista tai onnettomuus-, haitta- tai rikkomustilanteista, tiedotetaan tarpeen mukaan esimerkiksi mediatiedotteilla tai ELY-keskuksen internetsivuilla www.ely-keskus.fi/lappi. Tiedottamiseen liittyvissä asioissa tehdään yhteistyötä ELY-keskuksen viestintäasiantuntijoiden kanssa.

ELY-keskuksen valvontasuunnitelma sekä valvontaohjelma ja kuvaus edellisen vuoden tavoitteiden toteutumisesta julkaistaan ympäristöhallinnon verkkosivuilla (ymparisto.fi). Ympäristöhallinnon verkkosivuilla (ymparisto.fi) julkaistaan myös päätökset ja lausunnot direktiivilaitosten uusista parasta käyttökelpoista tekniikkaa (BAT) koskevista päätelmistä toimitetuista toiminnanharjoittajien selvityksistä. ELY-keskuksen verkkosivuilla (www.ely-keskus.fi/lappi) on puolestaan nähtävillä mm. vesilain mukaisten ilmoitusten ja vesilain mukaisten tarkkailuohjelmien hyväksymispäätökset sekä pilaantuneen maaperän puhdistamispäätökset ja kuulutukset.

Valvontatyössä esiin tulleiden tarpeiden perusteella ELY keskus järjestää infotilaisuuksia ja koulutuksia eri toimialojen toiminnanharjoittajille.

Vuonna 2023 järjestettiin toiminnanharjoittajille ja sidosryhmille avoin ”Jätteen hyödyntäminen ja kiertotalous maarakentamisessa”-infotilaisuus. Tilaisuudessa käsiteltiin erityisesti MARA-ilmoitusmenettelyä ja ilmoituksen laatimista. Saadun palautteen perusteella vastaavia tilaisuuksia toivottiin toteutettavaksi lisää.

Lapin ELY-keskus on toteuttamassa vuonna 2024 tiedotus- ja neuvontatilaisuutta, joka on suunnattu jätehuoltorekisteriin merkityille jätteen kuljettajille sekä toiminnanharjoittajille, jotka ovat kiinnostuneita aloittamaan jätteen kuljetustoiminnan. Tiedotustilaisuus järjestetään yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun ELY-keskusten sekä SKAL Pohjois-Suomi ry:n kanssa.

Lapin ELY-keskus osallistuu myös Sodankylän kaivostoiminnan yhteistoiminnallisen vesistöseurannan kehittämistyöhön yhdessä kaivosyhtiöiden ja paikallisten muiden toimijoiden kanssa jakaen mm. tietoa ympäristönsuojelun valvontakäytännöistä.

Lapin ELY-keskus tiedottaa säännöllisesti internetsivuillaan ja some-alustoissa ajankohtaisista ja kansalaisia koskevista ympäristöasioista.

Liite 1: Yhteenvetotaulukko Lapin ELY-keskuksen valvomista kohteista.

Taulukossa on esitetty Lapin ELY-keskuksen valvomat ympäristönsuojelulain mukaiset luvanvaraiset toiminnot, maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaiset yhteiskäsittelylupapäätökset, jätelain mukaiset rekisteröitävät toiminnot ja vesilain mukaiset luvanvaraiset hankkeet. Lisäksi taulukossa on esitetty vuonna 2023 vireille tulleiden ympäristönsuojelulain mukaisten kertaluonteista toimintaa koskevien ilmoitusten määrät sekä vuonna 2023 vireille tulleiden vesilain mukaisten ilmoitusten määrät.

Yhteensä LapinELY-keskuksella on valvottavana (tilanne 1/2024):

- ympäristönsuojelulain perusteella luvanvaraisia toimintoja 311 kpl (YLVA, aktiiviset)
- maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaisia yhteiskäsittelylupapäätöksiä 0 kpl
- vesilain perusteella luvanvaraisia hankkeita 197 kpl (tiedossa olevat)
- jätelain perusteella rekisteröitäviä toimintoja (jätteenkuljettajat ja -välittäjät) 151 kpl

Lisäksi vuonna 2023 on tullut vireille ympäristönsuojelulain mukaisia kertaluonteista toimintaa koskevia ilmoituksia yhteensä 44 kpl ja vesilain mukaisia ilmoituksia yhteensä 120 kpl.

Toiminto tai laitostyyppi	Laki, johon valvonta perustuu	Valvottavien kohteiden lukumäärä
Ympäristönsuojelulain perusteella luvanvaraiset toiminnot		
Ampumarata (sis. armeijaan)	YSL	4 kpl
Armeija	YSL	14 kpl
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus	YSL	0 kpl
Eläinsuojat	YSL	2 kpl
Energiantuotanto (sis. 1kpl alle 20 MW, yhteensä alle 50 MW)	YSL	10 kpl
Jätteenkäsittely	YSL	12 kpl
Kaatopaikka	YSL	23 kpl (passiivisia 70 kpl)
Kalankasvatuslaitos	YSL	37 kpl
Kemianteollisuus	YSL	0 kpl
Koneellinen kullankaivuu	YSL	63 kpl
Liikenne	YSL	8 kpl
Malmien tai mineraalien kaivaminen tai maaperän ainesten otto	YSL	11 kpl
Metalliteollisuus	YSL	2 kpl
Metsäteollisuus	YSL	8 kpl
Mineraalituotteiden valmistus	YSL	0 kpl
Muu lannoitetehtas	YSL	0 kpl
Muu toiminta	YSL	5 kpl
Nahan tai tekstiilien laitosmainen tuotanto tai käsittely	YSL	3 kpl
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta	YSL	0 kpl
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely	YSL	6 kpl

Turkistarha	YSL	0 kpl
Turvetuotanto	YSL	38 kpl
Yhdyskuntajäteveden puhdistamo	YSL	39 kpl
Ympäristönsuojelulain perusteella ilmoituksenvaraiset toiminnot		
Nestemäisen kemikaalin varasto, varastointilavuus: 1 000–50 000 m ³	YSL	0 kpl
Koneellinen kullankaivuu, kaivettavien maamassojen määrä < 500 m ³ /a ja työskentelyaika enintään 50 vrk/a	YSL	30 kpl
Ulkona sijaitseva, ampumarata, jolla on tarkoitettu ammuttavaksi enintään 10 000 laukausta vuodessa ja jossa ei ole haulikkoammuntaan tarkoitettua rataa.	YSL	3 kpl
Maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukaiset yhteiskäsittelylupapäätökset		
Maa-aineslain ja ympäristönsuojelulain mukainen yhteiskäsittelylupapäätös	YSL, MAL	0 kpl
Ympäristönsuojelulain mukaiset kertaluonteista toimintaa koskevat ilmoitukset (vuonna 2023 vireille tulleiden ilmoitusten määrä)		
Jätteiden hyödyntäminen maarakentamisessa	YSL	23 kpl
Tilapäistä melua ja tärinää koskevat ilmoitukset	YSL	5 kpl
Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamista koskevat ilmoitukset	YSL	16 kpl
Jätelain perusteella rekisteröitävät toiminnot (jätteenkuljettajat ja -välittäjät)		
Jätteenkuljettajat ja -välittäjät	JL	151 kpl
Vesilain perusteella luvanvaraiset hankkeet (VL 3,3 ja 3,2) mukaiset hanketyypit (Hankkeet, joille on myönnetty lupa (ovat valvonnassa))		
Valtaväylän tai yleisen kulku- tai uittoväylän sulkeminen tai supistaminen sekä väylän käyttämistä vaikeuttavan laitteen tai muun esteen asettaminen	VL	0 kpl
Veden ottaminen (vedenottamot, käytettävissä olevat)	VL	156 kpl
Veden imeyttäminen maahan tekopohjaveden tekemiseksi tai pohjaveden laadun parantamiseksi (tekopohjavesilaitos)	VL	0 kpl
Sillan tai kuljetuslaitteen tekeminen yleisen kulku- tai valtaväylän yli	VL	3 kpl
Vesi-, viemäri-, voima- tai muun johdon tekeminen yleisen kulkuväylän ali	VL	1 kpl
Maa-alueen muuttaminen pysyvästi vesialueeksi vesistön vedenkorkeutta nostamalla	VL	1 kpl
Vesivoimalaitoksen rakentaminen (vireillä)	VL	1 kpl
Vesialueen ruoppaaminen (ruoppausmassan määrä > 500 m ³ , pl. julkisen kulkuväylän kunnossapito)	VL	4 kpl
Ruoppausmassan sijoittaminen hylkäämistarkoituksessa Suomen aluevesillä (Merialueella)	VL	1 kpl
Maa-aineksen ottaminen vesialueen pohjasta (ml. maa-ainesten ottaminen pohjavedenpinnan alta)	VL	0 kpl
Uiton vakinaisen toimintapaikan perustaminen	VL	0 kpl
Vesistön säännöstely (säännöstelykokonaisuudet, mm. Vesivoimalaitokset)	VL	30 kpl
Vesilain mukaiset ilmoitukset (vuonna 2023 vireille tulleiden ilmoitusten määrä)		

Ruoppaus- ja niittoilmoitukset	VL	64 kpl
Ojitusilmoitukset	VL	44 kpl
Alitusilmoitukset	VL	9 kpl
Pintaveden ottamista koskevat ilmoitukset (ml. lausuntopyynnot ja kannanotot)	VL	3 kpl
Pohjaveden ottamista koskevat ilmoitukset (ml. Lausuntopyynnot ja kannanotot)	VL	0 kpl
Maa-ainesten ottamista vesistön pohjasta koskevat ilmoitukset (ns. kotitarveotto)	VL	0 kpl
Yleisö ja häiriöilmoitukset	VL	35 kpl

Liite 2.

Tehtävien priorisointijärjestys Lapin ELY-keskuksen ympäristönsuojeluyksikössä. (YSL 167 §)

1.Poikkeus- ja onnettomuustilanteet ml. näitä koskevat tarkastukset (Huomioiden työjärjestyksen liite 2.)

2.Häiriö- ja yleisöilmoitukset ml. näitä koskevat tarkastukset

3.Rikosasioiden käsittely (mm. vireillä olevat tutkintapyynnot ja lausuntopyynnot poliisille)

4.Toimenpiteet, joille on asetettu määräaika laissa, asetuksessa tai valvontaohjeessa ml. vastinepyynnot ja valitukset valitustuomioistuimille, YVA-menettelyt (ml. sisäisiin lausuntopyyntöihin vastaaminen), vuosi- ja osavuosisraporttien tarkastaminen, tietopyynnot ja omat päätökset.

5.Töiden (mm. hankkeet, työmaat) aloituskokoukset ja ympäristönsuojelurakenteiden hyväksynnot, joiden pitäminen/osallistuminen on hankkeen etenemisen kannalta oleellista (ml. ennakkoneuvottelut YVA/Lupa).

6. Määräaikaistarkastukset (maksulliset)

7.Tarkastukset koetoiminta kohteisiin, PIMA-kunnostuskohteisiin ja MARA-kohteisiin

8.Lausuntopyynnot (ulkoiset ja sisäiset)

9.Hyväksymiset, joille ei ole kiire (vertaa kohta 5)

10.Päätöksissä edellytettujen raporttien tarkastaminen ja niistä lausuminen

11.Muut tarkastukset ja raporttien hyväksynnot

12.Kehittäminen ja työryhmät (Ellei erikseen ole muuta sovittu tai määrätty.)

Lisäksi lähtökohta on, että yksikön henkilöstö osallistuu säännöllisiin yksikkö- ja vastuualuepalaveriin, joiden ajankohta on ennakolta sovittu. Yleiset koulutukset, jotka ovat veloitettu suoritettavaksi esim. E-oppivassa, tehdään niille asetetussa määräajassa (määräaika on esim. 1 vuosi) työtehtäviin sovittaen.

Lausunnot ja valitukset (ympäristönsuojelu)

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto pyytää ELY-keskukselta lausuntoja mm. ympäristölupa-asioissa sekä ympäristönsuojelulain ja maa-aineslain mukaisissa yhteiskäsittelylupa-asioissa.

Lausuntopyyntöihin pyritään antamaan aina lausunto. Vuonna 2023 lausuntoja annettiin 76 kpl (kunnille 11 kpl, VHaO:lle 6 kpl, KHO:lle 6 kpl ja Tukesille 33 kpl).

Vuodesta 2023 eteenpäin aluehallintoviraston lausuntopyyntöjen suhteen toimitaan seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- Ympäristövaikutuksiltaan ja/tai päästöiltään suurten laitosten lupahakemuksista annetaan aina lausunto.
- Keskisuurten laitosten ml. kullanhuuhdonta toiminnasta annetaan lausunto, jossa nostetaan esille laitostyyppille yleisesti käytössä oleva ympäristönsuojelun taso sekä kyseisen toiminnan ongelmat.
- Pienimmistä laitoksista annetaan lausunto aina, kun se on tarpeen valvonnallisista syistä.
- Lausuntoa ei anneta, jos käsiteltävästä asiasta ei ole välitettävissä tietoa, jota lupaviranomaisella ei ole jo käytössä.
- Uusia toimintoja koskevista lupahakemuksista annetaan pääsääntöisesti aina lausunto.

Muiden lausuntojen osalta sovelletaan yllä esitettyä. Muita lausuntoja annetaan mm. Tukesille, kunnille ja YM:lle. Erillisinä tapauksina ovat lausunnot poliisille ja oikeuslaitoksille (mm. asiantuntija lausunnot ja yleisen edun valvonta), mitkä pyritään aina antamaan, ellei asiasta ole jo käsittelyn aikaisemmassa vaiheessa lausuttu, milloin todetaan, ettei lausuntoa ole tästä syystä tarpeen enää antaa.

Lausunnon esittelijä ja ratkaisija arvioivat yhdessä lausunnon antamisen tarpeen aina tapauskohtaisesti. Hakemuksesta tiedotetaan tarvittaessa myös ELY-keskuksen muille asiantuntijoille mahdollisen lausunnon tarpeen tarkistamiseksi (pohjavedet, luonnonsuojelu jne...). Lupaviranomaiselle (lausunnon pyytäjälle) ilmoitetaan, jos hakemuksesta ei anneta lausuntoa.

Tämä asiakirja LAPELY/2739/2016 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LAPELY/2739/2016 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Hämäläinen Juha-Pekka 04.03.2024 10:00

Ratkaisija Jokelainen Timo 04.03.2024 10:03